

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**“Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ
ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ”**

ΔΗΜΙΣΚΗ ΕΥΑΝΘΙΑ

ΑΜ:15825

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΤΣΟΥΡΑΜΑΝΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
KEYWORDS	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο	7
Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ	7
ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ	7
ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ	7
ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΑΙΤΙΕΣ	9
ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ	9
ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΑΝΑΛΟΓΑ ΤΟΝ ΤΥΠΟ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ	11
ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΕΥΠΑΘΕΙΣ ΟΜΑΔΕΣ	13
ΑΙΤΙΕΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ	14
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	14
ΠΑΙΔΙΑ	15
ΤΡΙΤΗ ΗΛΙΚΙΑ	16
ΡΟΜΑ	16
ΆΤΟΜΑ ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΑ ΑΠΟ ΟΥΣΙΕΣ	17
ΆΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	17
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	18
ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο	21
Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΩΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ	21
ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	21
Η ΕΥΘΥΝΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ	21
ΟΙ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	22
Η ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ	22
ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΠΟΥ ΣΥΝΤΕΛΟΥΝ ΣΤΟΝ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	23
Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ	25
ΑΣΦΑΛΙΣΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΗΣΗ	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο	29
ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΝΤΑΞΗ	29

«Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ.....	29
ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ.....	31
Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	34
ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΕΝΩΝ	34
ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο	36
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	36
ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟ	36
ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ	37
ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ	37
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	38

Αφιερωμένη στην οικογένειά μου,

που με βοήθησε και με στήριξε σε

όλη τη διάρκεια των σπουδών μου...

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία με θέμα «ο Κοινωνικός Αποκλεισμός ως κοινωνικό φαινόμενο την περίοδο κρίσης στην Ελλάδα», πραγματοποιήθηκε, στο πλαίσιο της πτυχιακής εργασίας του τμήματος ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ του ΤΕΙ Μεσολογγίου.

Κατά κύριο λόγο, οφείλω να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στον επιβλέποντα καθηγητή Τσουραμάνη Χρήστο για τη συνεχή καθοδήγηση, την αμέριστη υποστήριξη, καθώς και τις ουσιώδεις συμβουλές και ενθάρρυνση που μου παρείχε σε όλο αυτό το διάστημα.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω την οικογένεια μου για όσα έχουν κάνει για εμένα και τους καρδιακούς μου φίλους για τη στήριξη, τη συμπαράσταση και την κατανόησή τους..

Δημισκή Ευανθία

Νοέμβριος 2018

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η συγκεκριμένη εργασία αποτελεί μια προσπάθεια εισαγωγικής προσέγγισης του θέματος του κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα της κρίσης και συγκεκριμένα στον όρο του κοινωνικού αποκλεισμού ως κοινωνικό φαινόμενο. Η παρούσα εργασία έχει καλυφτεί σφαιρικά καθώς είναι χωρισμένη σε 4 θεματικές ενότητες.

Η πρώτη ενότητα αναφέρεται στον ορισμό του κοινωνικού αποκλεισμού τους λόγους για τους οποίους αναπτύσσεται καθώς επίσης τα κύρια χαρακτηριστικά του και τέλος, στις επιπτώσεις που έχει στις ευπαθείς ομάδες αλλά και στην κοινωνία.

Η δεύτερη ενότητα εξετάζει τον κοινωνικό αποκλεισμό ως κοινωνικό φαινόμενο στην Ελληνική κοινωνία. Πιο συγκεκριμένα, γίνεται ο προσδιορισμός των παραγόντων που συντελούν στον αποκλεισμό των ατόμων από την αγορά εργασίας. Αναλύονται οι διαστάσεις της φτώχειας στην Ελλάδα καθώς και οι επιπτώσεις που έχει η οικονομική κρίση στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης.

Στη τρίτη ενότητα, παρουσιάζεται η κοινωνική πολιτική της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού. Επίσης, θα προσδιοριστούν και οι τρόποι αντιμετώπισης του κοινωνικού αποκλεισμού.

Τέλος, στην τέταρτη και τελευταία ενότητα, θα παρουσιαστούν τα συμπεράσματα και οι προτάσεις ως προς τον κοινωνικό αποκλεισμό, ως προς την οικονομική κρίση που μαστίζει την Ελληνική κοινωνία και τέλος ως προς τις πολιτικές στήριξης.

KEYWORDS

Κοινωνικός Αποκλεισμός, Φτώχεια, Ελλάδα, Οικονομική Κρίση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ

Ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι ένα φαινόμενο με σύνθετο και συλλογικό χαρακτήρα που φανερώνει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά μιας κοινωνίας.

Εξετάζοντας λοιπόν το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού θα μπορούσαμε να τον ορίσουμε ως την περιθωριοποίηση και τον αποκλεισμό ομάδων πληθυσμού που συνήθως αποτελούν μειονότητες στο σύνολο της κοινωνίας. Χαρακτηριστικά θα μπορούσαμε να χρησιμοποιήσουμε την έννοια του ρατσισμού. Πρόκειται λοιπόν για ένα πολυδιάστατο φαινόμενο που αφορά διάφορα κοινωνικά φαινόμενα όπως είναι η περιθωριοποίηση, η φτώχεια και η κοινωνική αποβολή.

ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ

Το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού άρχισε να παρατηρείται έντονα στη χώρα μας κατά την τελευταία δεκαετία. Πρόκειται για έναν όρο ο οποίος απευθύνεται σε αρκετές κοινωνικές ομάδες αλλά και άτομα τα οποία δεν εντάσσονται πλέον στο κοινωνικό σύνολο. Η αποξένωση αυτών των ατόμων έχει ως συνέπεια την έλλειψη φροντίδας και την αδυναμία εύρεσης εργασίας η οποία συνεπάγεται την έλλειψη εισοδήματος. Ωστόσο, οι διάφοροι φορείς που απασχολούνται με το θέμα του κοινωνικού αποκλεισμού δε συμφωνούν απόλυτα ως προς τον ορισμό του. Σε αυτό το σημείο είναι αναγκαίο να γίνει μια διάκριση μεταξύ ανεργίας, φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού:

- **Ανεργία** είναι η κατάσταση που κάποιος στερείται έμμισθης εργασίας σε μια δεδομένη χρονική περίοδο της εργασιακής του ζωής. Αν η περίοδος ανεργίας του είναι πολύ μεγάλη (μακροχρόνια ανεργία) και αν η οικογένεια ή κάποιο δίκτυο υποστήριξης ανέργων δεν παρεμβαίνουν έτσι ώστε να προσφέρουν υποστήριξη, τότε η ανεργία μετατρέπεται σε πηγή φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού.
- **Η φτώχεια** προσδιορίζεται από ανεπαρκείς πόρους για την επιβίωση του ατόμου αλλά και της οικογένειάς του, εάν αυτή υπάρχει.

- **Ο κοινωνικός αποκλεισμός** είναι ένα φαινόμενο το οποίο περιλαμβάνει όχι μόνο έλλειψη πρόσβασης σε συγκεκριμένες υπηρεσίες αλλά και κοινωνικοδημογραφικούς παράγοντες, την κοινωνικοπολιτιστική κατάσταση των ατόμων και την ποιότητα του επιπέδου ζωής τους, επίσης, ο Κοινωνικός Αποκλεισμός μπορεί να αποτελέσει έναν συνοπτικό όρο ο οποίος θα μπορεί να περιγράψει το τι μπορεί να συμβεί όταν άτομα ή περιοχές «υποφέρουν» από ποικίλα προβλήματα όπως ανεργία, χαμηλό εισόδημα, κακές συνθήκες διαβίωσης, υψηλή εγκληματικότητα, κακή υγεία και διαλυμένη οικογένεια. Άλλος πιθανός ορισμός είναι η αδυναμία συμμετοχής στην οικονομική, κοινωνική, πολιτική και πολιτισμική ζωή, αποξένωση και αποστασιοποίηση από την κοινωνία, επίσης, αποτελεί την διαδικασία αποκοπής από όλα τα κοινωνικά, οικονομικά, πολιτικά και πολιτισμικά συστήματα που καθορίζουν την ενσωμάτωση του ατόμου στην κοινωνία.

ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΟΙ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ

Ως χαρακτηριστικά του κοινωνικού αποκλεισμού μπορούν να θεωρηθούν τα παρακάτω : Η αδυναμία και η έλλειψη του ατόμου να ασκήσει τα δικαιώματά του χωρίς την παροχή βοήθειας. Πρόκειται για τα άτομα που έχουν περιορισμένη πρόσβαση σε τομείς όπως η πληροφόρηση, η επαγγελματική κατάρτιση, η εκπαίδευση, η στέγαση και η ιατρική περίθαλψη. Ως συνέπεια όλων των παραπάνω, το άτομο οδηγείται στο να νιώθει αποκλεισμένο από την κοινωνία. Η χαμηλή αυτοεκτίμηση του κοινωνικά αποκλεισμένου ατόμου. Ο στιγματισμός των ατόμων και των συνοικιών όπου κατοικούν και τέλος η ελλιπής και ανεπαρκής σχέση με τους κοινωνικούς μηχανισμούς

Στην συνέχεια, θα παρουσιάσουμε τις κύριες μορφές του κοινωνικού αποκλεισμού σε μία προσπάθεια βαθύτερης ανάλυσης του φαινομένου αυτού. Ο κοινωνικός αποκλεισμός αποτελείται από τέσσερις βασικές μορφές. Η πρώτη είναι αυτή του οστρακισμού, δηλαδή η μορφή της εξορίας-αποκέντρωσης κάποιου ατόμου από μία ανθρώπινη κοινότητα. Η δεύτερη είναι αυτή που παίρνει τη μορφή διαπάλης εντός των πλαισίων της κοινωνίας ανάμεσα σε διαφορετικές τάξεις και εντάσσεται στα πλαίσια του κοινωνικού αποκλεισμού μέσα στα όρια της κοινωνίας. Άλλη μία είναι αυτή κατά την οποία ενώ ένα προηγούμενο διάστημα το άτομο ήταν ενταγμένο σε κάποια ομάδα και λειτουργούσε εντός αυτής, στη συνέχεια απομακρύνεται και απορρίπτεται από αυτή. Τελευταία μορφή είναι αυτή της παρενόχλησης ως επίδειξη κοινωνικού αποκλεισμού. (Παπαδοπούλου Δ., 2002).

ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΑΙΤΙΕΣ

Οι απόψεις για τις αιτίες του κοινωνικού αποκλεισμού, όπως αναφέραμε παραπάνω, ποικίλλουν ίσως λόγω της ευρύτητας του όρου. Παρακάτω θα αναλύσουμε τρεις απόψεις:

α) εκείνη που θέτει στο επίκεντρο τη συμπεριφορά των ατόμων και τις ηθικές αξίες. Σύμφωνα με αυτή την άποψη οι ευθύνες αποδίδονται στους ίδιους κοινωνικά αποκλεισμένους για την δύσκολη θέση στην οποία βρίσκονται.

β) εκείνη που τονίζει το ρόλο των θεσμών και των συστημάτων (από το κράτος- πρόνοιας έως τον καπιταλισμό και τη παγκοσμιοποίηση). Η δεύτερη άποψη ισχυρίζεται ότι οι αστικοί και οι οικονομικοί θεσμοί περιορίζουν τις ευκαιρίες ορισμένων ατόμων ή ομάδων και θεωρεί ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι συνέπεια του συστήματος. Αναλύοντας την άποψη αυτή καταλήγουμε στις εξής αιτίες :

- Μακροχρόνια ανεργία
- Βιομηχανική αλλαγή σε μη ειδικευμένους εργαζομένους
- Εξέλιξη των οικογενειακών δομών
- Παρακμή των παραδοσιακών μορφών αλληλεγγύης
- Αύξηση του ατομικισμού
- Παρακμή των αντιπροσωπευτικών θεσμών
- Νέες μορφές μετανάστευσης

γ) εκείνη που δίνει έμφαση στα ζητήματα των διακρίσεων και της καταπάτησης των δικαιωμάτων.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ

Κατά το πέρασμα των χρόνων έχουν καταγραφεί πολλές και διαφορετικές απόψεις ως προς τις μορφές και τα είδη του κοινωνικού αποκλεισμού και έχουν δοθεί πολλές προτάσεις κατηγοριοποίησης του φαινομένου. Εντοπίζεται ένας προβληματισμός ως προς το εάν ο κοινωνικός αποκλεισμός αποτελεί κατάσταση ή διαδικασία. Παρακάτω παρουσιάζουμε τις πιο σημαντικές αναφορές στα στάδια, τα επίπεδα και τις κατηγορίες του κοινωνικού αποκλεισμού. Ο *Mazel* αναφέρει τον αποκλεισμό περισσότερο ως διαδικασία, δηλαδή ως κάτι δυναμικό παρά στατικό (κατάσταση), πράγμα που είναι

εμφανές και στα κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης που ασχολούνται με τον κοινωνικό αποκλεισμό τα οποία περιγράφουν τόσο τα αίτια που τον προκαλούν όσο και τα αποτελέσματά του.

Ο *Mazel* καταγράφει για την διαδικασία αυτή δώδεκα στάδια:

ο βαθμός του κινδύνου: πρόκειται για τις κατηγορίες πληθυσμού που έχουν χαρακτηριστικά που αποτελούν κοινωνικές μειονεξίες και τα οποία τούς καθιστούν ευάλωτους: μια δύσκολη οικογενειακή ζωή, σχολική αποτυχία, αναλφαβητισμό, κακές συνθήκες στέγασης κ.λ.π. Οι κατηγορίες αυτές δεν οδηγούν από μόνες στους στον αποκλεισμό, αλλά ένα απροσδόκητο που είναι αρκετό για να αντιληφθεί το άτομο πόσο πραγματικά ευάλωτο είναι στην απειλή του αποκλεισμού.

ο βαθμός της απειλής: πρόκειται για μια μεγάλη ποικιλία καταστάσεων, όπως είναι το ανειδίκευτο ή μεγάλης ηλικίας εργατικό δυναμικό ανειδίκευτο που χάνει την απασχόλησή του ως συνέπεια δομικών αλλαγών της οικονομίας ή εκσυγχρονισμού της συγκεκριμένης επιχείρησης. Οι καταστάσεις αυτές δεν είναι καταστάσεις αποκλεισμού, αλλά μπορούν να οδηγήσουν σε αυτόν.

ο βαθμός της αποσταθεροποίησης: είναι ο τρόπος που τα άτομα αντιμετωπίζουν την απειλή και αντιδρούν στις διάφορες προβληματικές καταστάσεις όπως, στην απόλυση, στο διαζύγιο ή σ' ένα πρόβλημα υγείας. Οι τρόποι αυτοί εξαρτώνται από τους οικογενειακούς, κοινοτικούς και κοινωνικούς δεσμούς που τα άτομα έχουν και διατηρούν.

ο βαθμός της έκπτωσης: Είναι η αδυναμία που οδηγεί στον πραγματικό αποκλεισμό όταν συσσωρευτούν πολλοί αρνητικοί παράγοντες μεγάλου χρονικού διαστήματος, όπως είναι η μακροχρόνια ανεργία, η μακροχρόνια στέρηση από αγαθά και υπηρεσίες, η μακροχρόνια εξάρτηση από επιδόματα.

ο βαθμός του πραγματικού αποκλεισμού : Πρόκειται για άτομα που δε συμμετέχουν στα κοινωνικά δρώμενα, που αδιαφορούν, που δεν ελπίζουν σε τίποτε, αλλά ταυτόχρονα φοβούνται τα πάντα. Αυτή η αδιαφορία και παραίτηση είναι χαρακτηριστικό του κοινωνικά αποκλεισμένου. Τα χαρακτηριστικά που συνήθως αναφέρονται σε σχέση με τον αποκλεισμό είναι αυτά που οδηγούν ή μπορεί να οδηγήσουν στον αποκλεισμό. Είναι χαρακτηριστικά εκείνων που κινδυνεύουν να εισέλθουν στη διαδικασία αποκλεισμού, που έχουν αυξημένες πιθανότητες να βιώσουν κάποιο βαθμό κοινωνικού αποκλεισμού.

Μια άλλη οπτική που αναφέρεται στον κοινωνικό αποκλεισμό τον διαχωρίζει σε τρεις μορφές. Αναλυτικότερα:

- α. **το οικονομικό**, που παρεμποδίζει το άτομο να συμμετέχει στον κοινωνικό πλούτο και εκφράζεται κυρίως ως αποκλεισμός από την αγορά εργασίας, από τη στέγαση και από την εκπαίδευση.
- β. **το νομικό**, που στερεί από το άτομο τη νομική προστασία και το οδηγεί στην αδυναμία ενεργοποίησης ενός δικαιώματος (εκούσια ή ακούσια) και
- γ. **το κοινωνικό**, που αναφέρεται στην περιθωριοποίηση του ατόμου.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΑΝΑΛΟΓΑ ΤΟΝ ΤΥΠΟ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ

Ο κοινωνικός αποκλεισμός ανάλογα με τον τύπο μπορεί να χωριστεί σε δύο κατηγορίες, οι οποίες είναι οι παρακάτω:

α. *Τυπικός* (π.χ. παράνομο εργατικό δυναμικό) ή *άτυπος* (ομοφυλόφιλοι)

β. *Προϊόν αναγνώρισης μιας ιδιότητας* (π.χ. οι αποφυλακισμένοι αποτελούν θύματα κοινωνικού αποκλεισμού επειδή τους αναγνωρίζεται η ιδιότητα-στίγμα του αποφυλακισμένου) ή *προϊόν άρνησης αναγνώρισης μιας ιδιότητας* (π.χ. τα ΑΜΕΑ ή ηλικιωμένοι υφίστανται κοινωνικό αποκλεισμό διότι δεν τους αναγνωρίζεται- αποδίδεται η συγκεκριμένη ιδιότητα). Ως προβλήματα που γεννούν κοινωνικό αποκλεισμό ορίζονται από τους μελετητές αλλά και κυρίως από τα κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: η ανεργία και κυρίως η ανεργία μακράς διάρκειας, η μετανάστευση, η παλιννόστηση, ο αναλφαβητισμός, η σχολική αποτυχία, τα γηρατειά, η μονογονεϊκή οικογένεια, η πολιτισμική ή θρησκευτική ιδιαιτερότητα, η απομόνωση ορεινών πληθυσμών, η υποβαθμισμένη γειτονιά της πόλης, η ανισότητα των φύλων, η κοινωνική παραβατικότητα, οι θρησκευτικές μειονότητες, η σωματική ή διανοητική δυσμορφία.

Κατηγορίες ανθρώπων όμως που τα μέλη τους έχουν αυξημένες πιθανότητες να περιέλθουν σε κατάσταση κοινωνικού αποκλεισμού δεν είναι μόνο εκείνες που προσδιορίζονται από «ετερότητα» ως προς τη φυλή, την εθνική ταυτότητα, τη γλώσσα, τη θρησκεία, ούτε αυτές που προσδιορίζονται ως κατηγορίες υψηλού κινδύνου λόγω δομικών μεταβολών. Είναι και εκείνες που έχουν τα χαρακτηριστικά που ο κοινωνικό-πολιτισμικός περίγυρος θεωρεί ως μειονεξίες και που πράγματι προσδιορίζουν τις οικονομικές και κοινωνικές δυνατότητες των ατόμων που διαθέτουν τα χαρακτηριστικά αυτά, έστω κι αν πρόκειται για χαρακτηριστικά που αποδόθηκαν στα άτομα αυτά μέσα από διαδικασίες για τις οποίες δεν ευθύνονται.

Ως παράγοντες που προσδιορίζουν τις μειονεξίες αναφέρονται η ηλικία (μεγάλη), αναλφαβητισμός, λειτουργικός αναλφαβητισμός, αδυναμία πρόσβασης στη νέα τεχνολογία και απόκτησης της

«Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

απαραίτητης τεχνογνωσίας για τη χρήση της, ανεργία, ειδικές ανάγκες, φτώχεια, μειονεξίες που σχετίζονται με το φύλο κ.ά.. Ο κοινωνικά αποκλεισμένος δεν οφείλει τον αποκλεισμό του σε μία μόνο κοινωνική μειονεξία, αλλά συνήθως συνδυάζει πολλές.

Επιπλέον, συμπαρασύρει και άλλους στον κίνδυνο και στη διαδικασία κοινωνικού αποκλεισμού, συνήθως τα μέλη της οικογένειάς του και κυρίως τα παιδιά. Η αναπαραγωγή του κοινωνικού αποκλεισμού δε συντελείται τυχαία, «είναι αποτέλεσμα κυρίως ισχυρών δογμάτων και ιδεολογιών, τα οποία διαιώνίζουν τον αποκλεισμό ομάδων από την ισότιμη απορρόφηση δημόσιου και κοινωνικού πλούτου και επιπλέον είναι αποτέλεσμα έλλειψης πολιτικής βούλησης για αναγκαίες μεταρρυθμίσεις».

Είναι προφανές λοιπόν, ότι οι ρυθμιστικές αρχές και οι φορείς άσκησης πολιτικής –κυρίως η Ε.Ε.– έχουν ευθύνη στην αναπαραγωγή αυτή, με το να ορίζουν τι θεωρείται αποκλεισμός και τι όχι, και ιεραρχώντας τα προβλήματα εγκρίνοντας ή απορρίπτοντάς τα ως περιπτώσεις κοινωνικού αποκλεισμού, εξυπηρετώντας έτσι τις δικές τους προτεραιότητες πολιτικής.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΕΥΠΑΘΕΙΣ ΟΜΑΔΕΣ

Ο κοινωνικός αποκλεισμός πλήττει κυρίως συγκεκριμένες κοινωνικές κατηγορίες, στις οποίες εντάσσονται άτομα από τα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα και από μειονεκτούσες κοινωνικές ομάδες που, λόγω των ανισοτήτων και των διακρίσεων, αντιμετωπίζουν εμπόδια και δυσκολίες στην εκπαίδευση, την ένταξή τους στην εργασιακή και την κοινωνική ζωή. Βιώνουν μόνιμα την κοινωνικοοικονομική ανασφάλεια, έχουν χαμηλά εισοδήματα, υποβαθμισμένο επίπεδο ζωής. Επίσης, αντιμετωπίζουν, γενικότερα, δυσκολίες που δεν τους επιτρέπουν τη συμμετοχή στην οικονομική, κοινωνική και πολιτική ζωή. Συνήθως οι πιο συχνές διακρίσεις είναι αυτές που αφορούν άτομα/ομάδες με σωματική δυσπλασία ή αναπηρία όπως και τα άτομα/ομάδες που νοσούν ψυχικά. Το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού αφορά στην περιθωριοποίηση και στην αποξένωση ατόμων ή ομάδων στο πλαίσιο της κοινωνίας. Όποιος παρεκκλίνει από τις κατευθύνσεις μίας οργανωτικής κοινωνίας μπορεί να υποστεί άμεσες ή έμμεσες μορφές αποκλεισμού. Οι ομάδες που βιώνουν τον κοινωνικό αποκλεισμό ως κοινωνικά ευπαθείς ομάδες. Στις ομάδες αυτές εντάσσονται:

- Οι μετανάστες, οι πρόσφυγες και οι παλιννοστούντες
- Οι χρόνια άνεργοι
- Οι άποροι

«Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

- Οι άστεγοι
- Οι τσιγγάνοι
- Οι μονογονεϊκές οικογένειες
- Τα άτομα τρίτης ηλικίας
- Οι αποφυλακισμένοι
- Οι (πρώην και νυν) χρήστες ναρκωτικών
- Οι ψυχικά πάσχοντες
- Τα άτομα με ειδικές ανάγκες
- Οι φορείς του AIDS
- Τα θύματα trafficking

ΑΙΤΙΕΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ

Σε αυτό το σημείο της εργασίας θα ήταν σκόπιμο να παρουσιαστούν οι βασικές αιτίες που οδηγούν στο φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού. Κάποιες από τις κύριες είναι οι παρακάτω : α) ανεπαρκή ένταξη των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων στο εκπαιδευτικό σύστημα με αποτέλεσμα οι ομάδες αυτές να χαρακτηρίζονται από έντονες ελλείψεις βασικών προσόντων και δεξιοτήτων, β) στέρηση ή μείωση φυσικών προσόντων, λόγω σωματικής, ψυχικής ή νοητικής μειονεξίας, γ) εγκλεισμός σε ιδρύματα (σωφρονιστικά, ψυχιατρικές κλινικές κλπ.) δ) οποιαδήποτε μορφή εξάρτησης, ε) κοινωνικός στιγματισμός, στερεότυπα, ρατσισμός και προκαταλήψεις στη βάση της γενίκευσης διάφορων περιστατικών και στ) άγνοια – έλλειψη ενημέρωσης για τα μέτρα που μπορούν να δώσουν λύσεις στις ομάδες αυτές. Ο κοινωνικός αποκλεισμός αποτελεί δομικό φαινόμενο της σύγχρονης εποχής, του ίδιου του καπιταλιστικού συστήματος και του τρόπου που αυτό δομεί τις κοινωνίες και όχι παράπλευρη απώλεια.

ΓΥΝΑΙΚΕΣ

Ειδική κατηγορία πληθυσμού, σε βάρος της οποίας λειτουργούν πολλαπλές διακρίσεις μένοντας συχνά στο περιθώριο της γενικότερης ευημερίας, είναι οι γυναίκες. Σήμερα οι γυναίκες, σε πολλές περιπτώσεις, αποκλείονται από την πλήρη συμμετοχή τους στον οικονομικό και κοινωνικό τρόπο ζωής, που απολαμβάνουν οι πολλοί. Κατ' επέκταση δημιουργείται ζήτημα προσδιορισμού της γυναικείας

«Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

ταυτότητας, που χαρακτηρίζει την κοινωνική της ένταξη και τη συμμετοχή της στα κοινωνικά δικαιώματα. Τυχαίνει οι γυναίκες να ανήκουν, σε μεγαλύτερο ποσοστό από ότι οι άνδρες, στα πιο εξασθενημένα, εξαρτώμενα και ανίσχυρα τμήματα ενός δεδομένου πληθυσμού. Είναι απαραίτητο λοιπόν να ρυθμισθεί νομοθετικά η ανάγκη κάλυψης της υφιστάμενης έλλειψης προστασίας των γυναικών.

Στο ελληνικό Σύνταγμα αναφέρεται για πρώτη φορά το 1975 στο άρθρο 2 παράγραφος 4 ότι: «Ελληνες και Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις». Οι γυναίκες κατάφεραν να διεκδικήσουν αυτό το δικαίωμα ύστερα από πίεση των γυναικείων οργανώσεων. Ο νόμος αυτός δίνει το δικαίωμα στους πολίτες, ανεξαρτήτως φύλου, της απόλυτης ισότητας.

Στην πραγματικότητα όμως αυτός ο νόμος διχάζεται καθώς η διάταξη αυτή τέθηκε προς όφελος των γυναικών, στην πράξη όμως αποδείχθηκε ότι συρρικνώνει την ισότητα σε βάρος τους, δημιουργώντας νέες ανισότητες. Γι' αυτό και θα πρέπει η εφαρμογή της να είναι σπάνια και σε περιορισμένη έκταση, προκειμένου να αντιμετωπιστούν εξαιρετικές και αναπόφευκτες περιπτώσεις που αναφέρονται σε βιολογικές και λειτουργικές διαφορές. Όσον αφορά την βιολογική διαφορά αναφέρεται στην ικανότητα αναπαραγωγής και στην λειτουργική στον καταμερισμό της εργασίας. Για να επιτευχθεί η ποθητή ουσιαστική ισότητα θα πρέπει να αναγνωριστεί ως σταθερός παράγοντας η βιολογική ιδιαιτερότητα του γυναικείου φύλου με τέτοιο τρόπο, ώστε οι διαφορετικές ταυτότητες, αξίες και επιλογές ζωής των γυναικών να μη λειτουργούν ως πηγή διακρίσεων εις βάρος τους.

Σύμφωνα με την αρχή της ισότητας των φύλων αποκτά μεγάλη σημασία η εφαρμογή της αρχής του αρ. 2 & 1 του Συντάγματος, που ορίζει ότι: «Ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας». Ο σεβασμός της αξίας και της αξιοπρέπειας του ανθρώπου εμπεριέχει την αξία και της ανθρώπου (Ζώγια Χρονάκη 1999). Πρωταρχικής σημασίας είναι επίσης η διάταξη του αρ. 5 & 1 του Συντάγματος, που ορίζει ότι: «καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας...». Η προσωπικότητα του ανθρώπου συντίθεται από την σωματική, ψυχική, πνευματική, ηθική και κοινωνική του υπόσταση, από την οποία απορρέουν συγκεκριμένα έννομα αγαθά, όπως η σωματική ελευθερία και ακεραιότητα, η υγεία, η τιμή, η ιδιωτική ζωή, το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης και της δυνατότητας να εξουσιάζει καθένας το σώμα του / της και να το χρησιμοποιεί όπως θέλει, δικαιώματα, τα οποία πρέπει να ασκεί και να αναπτύσσει ελεύθερα. Υποχρέωση συνεπώς της πολιτείας, είναι η παροχή των αναγκαίων μέσων για την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας του καθενός και η μη

παρεμπόδιση της άσκησης των δικαιωμάτων, που τη συνθέτουν, και εξατομικεύουν ένα συγκεκριμένο πρόσωπο ή κατηγορία προσώπων με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά.

ΠΑΙΔΙΑ

Άλλη μια κοινωνικά ευπαθή ομάδα που επηρεάζεται από τον κοινωνικό αποκλεισμό είναι τα παιδιά και συγκεκριμένα αυτά που βρίσκονται στο περιθώριο, ζουν την βία, την φτώχεια και την κάθε είδους εκμετάλλευση κάθε μέρα.

Τα δικαιώματα του παιδιού πρέπει να γίνουν αποδεκτά, σεβαστά και κυρίως αυτονόητα σε όλο τον κόσμο. Κάθε παιδί πρέπει να έχει μεγαλύτερες πιθανότητες να ζήσει, να ελπίζει να λάβει μια ποιοτική εκπαίδευση, κάθε έφηβος θα έχει την ευκαιρία να αναπτύξει τις μοναδικές του ικανότητες. Με τη βοήθεια της κοινωνίας αλλά και των κοινωνικών οργανώσεων μπορούμε να βοηθήσουμε για την επανένταξή τους μέσα στην κοινωνία.

Τα παιδιά πλήττονται από τον κοινωνικό αποκλεισμό κυρίως έμμεσα από τους γονείς τους. Τα παιδιά εξαρτώνται αποκλειστικά από τους μεγάλους για να φροντίσουν για το μέλλον τους. Παιδιά που γεννήθηκαν με αναπηρίες, παιδιά που προέρχονται από μονογονεϊκή οικογένεια, εξαιτίας όλων αυτών των κακουχιών, τα παιδιά αναγκάζονται να ζουν στο περιθώριο. Τα παιδιά είναι το μέλλον αυτού του πλανήτη και οφείλουμε όλοι να τα προστατεύσουμε από τον κοινωνικό αποκλεισμό που εμείς οι ίδιοι τα οδηγούμε. Για την διασφάλιση των δικαιωμάτων τους θεσπίστηκε η Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού σύμφωνα με την οποία το παιδί πρέπει να έχει πρωταρχικό ρόλο στην ζωή μας. Στην Ελλάδα και στο εξωτερικό έχουν δημιουργηθεί πολλές οργανώσεις για την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών όπως: *Το Χαμόγελο Του Παιδιού*, η *UNICEF*, *Μαζί για το Παιδί* και άλλες.

ΤΡΙΤΗ ΗΛΙΚΙΑ

Οι ηλικιωμένοι, αποτελούν μια πληθυσμιακή ομάδα με ποικίλα προβλήματα και αυξημένες ανάγκες. Συνήθως βέβαια, οι ανάγκες αυτές καλύπτονται από τα άτυπα δίκτυα (οικογενειακό, φιλικό περιβάλλον), τον ιδιωτικό και τον μη κερδοσκοπικό τομέα και από την κρατική πρόνοια. Κάποια από τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Τρίτη ηλικία είναι τα παρακάτω :

- Δυσχερής επιβίωση (οι χαμηλοσυνταξιούχοι ζουν κάτω από το όριο βιωσιμότητας)
- Απόρριψη και απρεπή συμπεριφορά από τη νεολαία καθώς και η εκμετάλλευση από διάφορους επιτήδειους.

«Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

- Ψυχολογικά προβλήματα (μοναξιά, κατάθλιψη κ. ά.) και ανεπαρκή περίθαλψη στα δημόσια νοσοκομεία.
- Αδιαφορία, έως και εγκατάλειψη, από το οικογενειακό και ευρύτερα συγγενικό περιβάλλον.
- Κακομεταχείριση σε ιδρύματα (οίκοι ευγηρίας).

Συνεπώς, λόγω του κοινωνικού αποκλεισμού και της γενικότερης αδιαφορίας για τους υπερήλικες τείνει να χαθεί η ανθρωπιά, η αλληλεγγύη και ο πολιτισμός.

ΡΟΜΑ

Η θέση των Ρομά είναι σε γενικές γραμμές δυσμενέστατη εφόσον παραμένουν η πιο αδικημένη και περιθωριοποιημένη κοινωνική ομάδα στην Ελλάδα. Υπάρχει ωστόσο μεγάλη διαφορά οικονομικής και κοινωνικής κατάστασης μεταξύ των διαφόρων τσιγγάνικων ομάδων.

Τα δικαιώματά τους παραβιάζονται συστηματικά εξαιτίας των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της φυλής τους (γλώσσα, ενδυμασία), που αρνούνται ν' απορρίψουν πολλές φορές ώστε να αφομοιωθούνε στην ευρύτερη κοινωνία. Έτσι εξαναγκάζονται να «γκέτοποιηθούν», από το κοινωνικό περιθώριο.

ΆΤΟΜΑ ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΑ ΑΠΟ ΟΥΣΙΕΣ

Είναι συνήθως άτομα εξαρτημένα από τα ναρκωτικά σωματικά και ψυχικά που εμφανίζουν σύνδρομο στέρησης σε περίπτωση διακοπής της χορηγούμενης δόσης. Οι λόγοι που ωθούν ένα άτομο στη χρήση είναι πολλοί όπως για παράδειγμα η διασκέδαση διότι προσφέρει ένα προσιτό και συχνά αξιόπιστο μέσο για την απόκτηση «απολαυστικών» εμπειριών. Οι χρήστες ουσιών ομολογούν ότι παίρνουν ουσίες κυρίως επειδή τους αρέσει. Ακόμα πολλοί είναι και αυτοί που παίρνουν ναρκωτικά για να εισχωρήσουν σε μία συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα, χωρίς να αντιλαμβάνονται το κακό που προκαλούν στον εαυτό τους. Αναμφισβήτητα το περιβάλλον στο οποίο ζει και μεγαλώνει ένα άτομο είναι σε ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό υπεύθυνο για το αν θα εμφανίσει κάποιος ή όχι εξάρτηση από τα ναρκωτικά. Ωστόσο η οικονομική άνεση δεν αποτρέπει το πρόβλημα εφόσον δεν υπάρχει συναισθηματική στήριξη από την οικογένεια. Βέβαια, τα πιο σοβαρά προβλήματα ουσιών είναι πιθανό να συνδέονται με την φτώχεια και τη στέρηση σε κοινωνίες με υψηλά επίπεδα ανεργίας και με μία ολόκληρη σειρά κοινωνικής και οικονομικής δυσπραγίας. Για τους νέους που ζουν σε τέτοιες συνθήκες, οι ουσίες μπορεί να επιτελέσουν έναν τρόπο να «ξεφεύγουν» από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Συνήθως τα άτομα

αυτά βιώνουν τον κοινωνικό αποκλεισμό από το οικογενειακό τους περιβάλλον αλλά και από τον κοινωνικό τους περίγυρο.

ΆΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Τα άτομα με αναπηρίες αποτελούν μια ειδική κατηγορία πληθυσμού η οποία περισσότερο από κάθε άλλη βρίσκεται σε άμεση εξάρτηση από το στενό οικογενειακό περιβάλλον για την ενσωμάτωσή τους στο κοινωνικό σύνολο. «Λέγοντας άτομα με αναπηρίες εννοούμε τα άτομα εκείνα που παρουσιάζουν εκ γενετής ή επίκτητα, ορισμένους περιορισμούς σωματικής ή πνευματικής προέλευσης στις δυνατότητές τους» (Πολεμικός, Τσιμπιδάκη, 2002: 54).

Τα άτομα αυτά λόγω των διαφορών τους από τον τυπικό πληθυσμό, έχουν κατά καιρούς λάβει διάφορες ονομασίες όπως μη φυσιολογικά, άτομα με ειδικά προβλήματα, προβληματικά κ.α.. Παρ' όλα αυτά πρέπει να αναφέρουμε ότι η ανομοιογένεια και η μοναδικότητα του καθενός είναι καθορισμένη από τη φύση και για το λόγο αυτό το κάθε άτομο θεωρείται ότι είναι ένα άτομο ξεχωριστό, μοναδικό και ειδικό. Η διαφοροποίηση λοιπόν των ατόμων με αναπηρίες, από τον υπόλοιπο πληθυσμό, οφείλεται στον περιορισμό μιας λειτουργίας ή μιας ικανότητας και όχι στην προσωπικότητά του» (Πολεμικός, Τσιμπιδάκη, 2002:54). Πιο συγκεκριμένα, ως «άτομα με ειδικές ανάγκες» νοούνται :

- οι τυφλοί και όσοι έχουν σοβαρές διαταραχές στην όραση
- οι κωφοί και βαρήκοοι
- άτομα με σοβαρές κινητικές διαταραχές
- άτομα με νοητική καθυστέρηση
- άτομα με ειδικές μαθησιακές και άλλες δυσκολίες
- άτομα που πάσχουν από ψυχικές νόσους και συναισθηματικές αναστολές
- τα επιληπτικά άτομα
- άτομα που πάσχουν από την ασθένεια του Χάνσεν
- άτομα με διαταραχές της προσωπικότητας

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η ελλιπής εκπαίδευση αποτελεί, επίσης μια κατηγορία κοινωνικού αποκλεισμού. Οι πολίτες που αποκλείονται από το σχολείο ή το εγκαταλείπουν πρόωρα στερούνται των βασικών εφοδίων της ζωής, δεν έχουν την ευκαιρία να αποκτήσουν εξειδικευμένη γνώση και να ανελιχθούν οικονομικά και κοινωνικά, με αποτέλεσμα να παρουσιάζουν χαμηλή αυτοεκτίμηση και αδυναμία να νοήσουν τον εαυτό τους ως κοινωνικά ενταγμένο. Ο κοινωνικός αποκλεισμός στην εκπαίδευση πηγάζει συνήθως από τις διάφορες ανισότητες που υπάρχουν μέσα σε ένα εκπαιδευτικό σύστημα όπως είναι το φύλο, η φυλή, η εθνότητα καθώς και η ηλικία. Πολλές φορές όρος του κοινωνικού αποκλεισμού ταυτίζεται με τον όρο του ρατσισμού

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ

Τα τελευταία χρόνια, οι κοινωνικές και ψυχολογικές μελέτες, όπως και οι νομοθετικές παρεμβάσεις, αποσκοπούν να εξαλείψουν τις αιτίες και τα αποτελέσματα του κοινωνικού αποκλεισμού και να αποκαταστήσουν χιλιάδες ανθρώπους κοινωνικά αποκλεισμένους. Χιλιάδες άνθρωποι υποφέρουν εξαιτίας του αδικαιολόγητου στιγματισμού και καταλήγουν να επιβιώνουν στο περιθώριο της κοινωνικής ζωής. Τα άτομα που βιώνουν τον αποκλεισμό δοκιμάζονται σκληρά, συναντώντας εμπόδια στην άσκηση των φυσικών δικαιωμάτων τους, όπως είναι η ελευθερία και η αυτοπραγμάτωση, μέσα στην κοινωνία που ζουν. Η παραβίαση των ατομικών και ανθρώπινων δικαιωμάτων είναι γι' αυτούς μια τραυματική εμπειρία, που τα αναγκάζει να ζουν, πολλές φορές, σε συνθήκες εξαθλίωσης. Οι κοινωνίες ανέκαθεν είχαν την τάση να συμπεριφέρονται μειωτικά στους ανθρώπους που παρουσίαζαν κάποια «διαφορετικότητα», όπως για παράδειγμα στους φτωχούς, τους ανάπηρους, τους ψυχικά άρρωστους κ.ά. Η «διαφορετικότητα» του ατόμου και η ένταξή του σε αριθμητικά μικρότερες πληθυσμιακές ομάδες, λόγω των διαφορετικών χαρακτηριστικών (φυλετικών, κοινωνικών, οικονομικών, επαγγελματικών κ.ά.), αποτελούν από τα κυριότερα στοιχεία του κοινωνικού αποκλεισμού. Συχνά, η άρνηση εκ μέρους των κοινωνικά αποκλεισμένων ατόμων να αποδεχθούν τα πρότυπα συμπεριφοράς στο χώρο υποδοχής παραπέμπει σχεδόν αυτόματα σε μια θέση αδυναμίας, σε μια κατάσταση «ευπάθειας» του ατόμου στο κοινωνικό πεδίο, καταλήγει σε στερεότυπα, προκαταλήψεις, κατηγοριοποιήσεις, κοινωνικές κατασκευές για τα χαρακτηριστικά της φυλής, του φύλου, της υγείας κ.ά., που δεν επιτρέπουν και, ορισμένες φορές, απαγορεύουν στις ευπαθείς ομάδες να διατηρήσουν τις θέσεις τους στη συλλογική ζωή, γεγονός που αναπτύσσει την επιθετικότητα και την παραβατικότητα. Αυτές οι συμπεριφορές εντείνουν ιδιαίτερα τις προκαταλήψεις και το φόβο του ευρύτερου πληθυσμού. Από την άλλη, ακόμα και στην περίπτωση που

το κοινωνικά αποκλεισμένο άτομο, κυρίως το νέο σε ηλικία, επιθυμεί να υπαχθεί στον ευρύτερο πληθυσμό, απορρίπτεται συνήθως από το περιβάλλοντες.

Οι ευπαθείς κοινωνικές ομάδες που βιώνουν τον αποκλεισμό συναντούν διαρκώς εμπόδια σε σχέση με την άσκηση αλλά και τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους. Στα άτομα αυτά η παραβίαση των ατομικών και των ανθρώπινων δικαιωμάτων τους είναι μία βάρβαρη καθημερινότητα που έχει ως συνέπεια την ψυχολογική τους φθορά και τη διαβίωση τους στα όρια της εξαθλίωσης. Κάποιες από τις συνέπειες των καταστάσεων αποκλεισμού των ευπαθών κοινωνικών ομάδων είναι οι παρακάτω : Μία πρώτη συνέπεια είναι αυτή των διακρίσεων που βιώνουν τα άτομα αυτά. Η ψυχολογική βία και η υποτίμηση στην οποία υπόκεινται οι ευπαθείς κοινωνικές ομάδες είναι η αρχή του φαύλου κύκλου των διακρίσεων. Συγκεκριμένα, τα στερεότυπα, οι προκαταλήψεις, οι κατηγοριοποιήσεις και οι κοινωνικά κατασκευασμένες αντιλήψεις που μπαίνουν με κριτήριο το φύλο, τη φυλή, την εθνικότητα, το θρήσκευμα, το σεξουαλικό προσανατολισμό, την υγεία ή την ασθένεια θέτουν τροχοπέδη στα άτομα αυτά στην προσπάθεια τους να έχουν μία ζωή με αξιοπρέπεια και δικαιώματα. Οι απαξιοτικές συνθήκες που μπορεί να βιώνει ένα άτομο ενισχύουν τον αρνητικό τρόπο αντίληψης και συνεπώς τις αρνητικές πρακτικές όπως για παράδειγμα την έκφραση επιθετικότητας, παραβατικότητας ακόμα και εγκληματικότητας. Επομένως, ο φαύλος κύκλος συνεχίζεται ακριβώς γιατί οι συμπεριφορές αυτές εντείνουν την περιθωριοποίηση και τον αποκλεισμό προς αυτά τα άτομα. Παράλληλα ακόμη μια συνέπεια που προκύπτει από την προηγούμενη είναι αυτή της παραβατικότητας – εγκληματικότητας. Η πιθανή εκδήλωση τέτοιων συμπεριφορών όπως αυτή της επιθετικότητας, της παραβατικότητας ακόμη και της εγκληματικότητας προκύπτει από την ίδια τη ζωή στο περιθώριο. Η στέρηση κάθε ανθρώπινου δικαιώματος, ο συνεχής στιγματισμός αλλά ακόμη και οι πολλές φορές αυξανόμενη καχυποψία όπως για παράδειγμα η θεώρηση πως οι ψυχικά ασθενείς είναι επικίνδυνοι ή επιρρεπείς στην εγκληματική συμπεριφορά, λειτουργεί έτσι ακριβώς όπως θεμελιώνεται η θεώρηση αυτή. Αυτό συμβαίνει γιατί η παραβατική συμπεριφορά είναι ή μπορεί να συμβάλει στη δημιουργία θυμού και επιθετικότητας που φέρνει ο αποκλεισμός. Μία ακόμα συνέπεια είναι η ίδια η φτώχεια. Η πιθανή ελλιπής εκπαίδευση και επομένως η δυσκολία εύρεσης εργασίας που βιώνουν οι ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, προωθούν το ζήτημα της φτώχειας. Η ανεργία καθιστά αδύνατη την επίτευξη μίας αξιοπρεπούς διαβίωσης, λόγω της ανεπάρκειας των αναγκαίων εκείνων οικονομικών πόρων. Η ανυπαρξία ποιότητας στη ζωή των ατόμων που βιώνουν αυτές τις καταστάσεις, οδηγεί πολλές φορές στη φτώχεια. Ο φαύλος κύκλος παρατηρείται και εδώ. Το μόνο που διαφέρει είναι πως στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι μεταξύ της φτώχειας και των ευπαθών κοινωνικών ομάδων και όχι των διακρίσεων. Πιο συγκεκριμένα, παίρνοντας το παράδειγμα

της αναπηρίας φαίνεται πως σε αυτή την περίπτωση αυξάνονται τα ποσοστά της ένδειας, ενώ άνθρωποι που ζουν σε συνθήκες ένδειας τείνουν να αποκτούν αναπηρίες λόγω των άθλιων συνθηκών διαβίωσης (στέγαση, υποσιτισμός, ανυπαρξία ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης κ.α.). Τέλος, βασικές είναι και οι ψυχολογικές συνέπειες που βιώνουν οι ομάδες αυτές. Όπως αναφέρθηκε προηγούμενα, τα άτομα αυτά είναι συχνά θύματα προκαταλήψεων και στερεοτυπικών αντιλήψεων με αποτέλεσμα να βιώνουν διακρίσεις και περαιτέρω αποκλεισμό πράγμα που επιδεινώνει την ψυχολογική τους κατάσταση. Ο αποκλεισμός αυτός συμβάλει σημαντικά στη μείωση των ευκαιριών των ατόμων αυτών να ενταχθούν στην αγορά εργασίας γεγονός που τους οδηγεί σταδιακά στην ένδεια. Η πίεση, οικονομική αλλά και συναισθηματική, που βιώνουν οδηγεί πολλές φορές σε καταστάσεις κοινωνικής απομόνωσης αλλά και σε σχέσεις προβληματικές είτε αυτές είναι διαπροσωπικές, είτε οικογενειακές, προσωπικές κ.α. Οι ομάδες αυτές εξαιτίας του αποκλεισμού που βιώνουν, νιώθουν συχνά ντροπή, ενοχή, άγχος, ματαίωση κ.α. Συχνό, πάλι, φαινόμενο είναι και αυτό των ενδοοικογενειακών συγκρούσεων και της κοινωνικής απόσυρσης. Τα συναισθήματα αυτά φαίνεται ότι είναι αποτέλεσμα περισσότερο συνειδητής επιλογής των αποκλεισμένων ατόμων στα πλαίσια μίας προσπάθειας να αμυνθούν στο στιγματισμό και την κοινωνική απόρριψη (Bauman Z.,2004)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΩΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στην Ελλάδα ο όρος «κοινωνικός αποκλεισμός» εμφανίστηκε επίσημα για πρώτη φορά το 1990, στα πλαίσια των δραστηριοτήτων του «Εθνικού Παρατηρητηρίου Καταπολέμησης του Κοινωνικού Αποκλεισμού». (Οικονόμου, Φερόνας, 2006, σ.29). Σύμφωνα με τον Τσιάκαλο (1998, σ.42) η ενασχόληση της πλειοψηφίας της ελληνικής επιστημονικής κοινότητας δεν προέκυψε ως μετεξέλιξη του δικού της προηγούμενου ερευνητικού ενδιαφέροντος για ένα ξεχωριστό και ορατό -στην ελληνική κοινωνία- φαινόμενο.

Η ΕΥΘΥΝΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Σύμφωνα με τον Τσιάκαλο, ο κοινωνικός αποκλεισμός απορρέει από την ύπαρξη ισχυρών δογμάτων και ιδεολογιών, από την έλλειψη πολιτικής βούλησης για αναγκαίες μεταρρυθμίσεις, από την έλλειψη τεχνογνωσίας για την αντιμετώπιση των φαινομένων αποκλεισμού. Όπως λοιπόν, θεωρεί σκανδαλώδες το γεγονός της διατήρησης του κοινωνικού αποκλεισμού σε δημοκρατικές κοινωνίες, που θεωρητικά υποστηρίζεται η διαφορετικότητα, η αλληλεγγύη και άλλες αξίες που αντίκεινται σε κάθε μορφή περιθωριοποίησης, είναι υποχρεωμένος/η να παρέμβει για την αλλαγή όσων ευθύνονται για τη διατήρηση του φαινομένου.

Ο κοινωνικός αποκλεισμός οφείλεται κατά κύριο λόγο στις προκαταλήψεις και στα στερεότυπα καθώς είναι συνήθως αυτά που οδηγούν τον άνθρωπο να αντιμετωπίζει με φόβο και καχυποψία οτιδήποτε αντίθετο από τις αντιλήψεις του. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα των μεταναστών. Αν και οι κοινωνίες είναι πλέον πολυπολιτισμικές οι μετανάστες παραγκωνίζονται από διάφορες εκδηλώσεις και αντιμετωπίζονται με καχυποψία και με βαναυσότητα στις διάφορες υπηρεσίες.

Σημαντικό ρόλο στην ύπαρξη του κοινωνικού αποκλεισμού παίζει το κράτος διότι μέσω των οικονομικών πολιτικών που ασκεί καθώς και με την έλλειψη παροχής παιδείας μέσω του εκπαιδευτικού συστήματος διαιώνίζει το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού.

Αλλά μεγαλύτερο μερίδιο ευθύνης έχει η κοινωνία διότι οφείλει να κατανοήσει ότι δεν υπάρχει η οποιαδήποτε απειλή από τους «διαφορετικούς» συνανθρώπους μας. Αν αυτή η αντίληψη αλλάξει η στάση της κοινωνίας θα γίνει πιο ενεργή και θα αναπτυχθεί η κοινωνική αλληλεγγύη και η ηθική.

ΟΙ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η οικονομική και κοινωνική επιδείνωση των τελευταίων ετών οδήγησε σε συνδυασμό με τις συνέπειες της διεθνούς οικονομικής κρίσης πολλούς συμπολίτες μας στο οικονομικό και κοινωνικό περιθώριο. Δεν καλύπτονται βασικές ανάγκες τους και έχουν κάθε λόγο να διεκδικούν με δυναμικό τρόπο την άμεση και ουσιαστική βελτίωση της κατάστασης τους. Τα τελευταία χρόνια το ποσοστό της φτώχειας στην Ελλάδα, δηλαδή το ποσοστό των ανθρώπων που έχουν εισόδημα μικρότερο από το 60% του μέσου εισοδήματος, ακολουθεί ανοδική πορεία. Αυτό δεν σημαίνει απαραίτητα ότι γινόμαστε φτωχότεροι. Διότι, αν τα εισοδήματα όσων βρίσκονται στην παραγωγική διαδικασία αυξάνονται ταχύτερα απ' ότι στο παρελθόν, τότε το μέσο εισόδημα ανεβαίνει και αναπόφευκτα ο αριθμός όσων έχουν εισόδημα κάτω από το 60% του μέσου εισοδήματος μεγαλώνει. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν κατά κύριο λόγο οι συνταξιούχοι, οι οποίοι, εισπράττουν πενιχρές συντάξεις.

Η ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η αγορά εργασίας στη χώρα μας χαρακτηρίζεται από ποικίλες στρεβλώσεις που εμποδίζουν την απορρόφηση των ανέργων. Οι στρεβλώσεις αυτές ξεκινούν από το γεγονός ότι οι έχοντες ήδη εργασία δεν έχουν κανένα κίνητρο να υποστούν μισθολογικές ή άλλες απώλειες, προκειμένου να εξασφαλίσουν την απορρόφηση των ανέργων. Από την άλλη μεριά οι επιχειρήσεις δεν πρόκειται να αυξήσουν τον αριθμό των απασχολούμενων, παρά μόνο αν μειωθεί η σχέση του κόστους εργασίας προς την παραγωγικότητα της, που βραχυχρόνια είναι περίπου δεδομένη όπως δεδομένο είναι και το κόστος εργασίας, μέσω του καθορισμού των μισθών.

Η μείωση της ανεργίας που προκαλεί η ύφεση θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί εάν η αγορά εργασίας ήταν πλήρως ανταγωνιστική, γιατί οι άνεργοι θα προσφέρονταν να δουλέψουν με τους ίδιους ή κατώτερους μισθούς από εκείνους τους οποίους απολαμβάνουν οι ήδη απασχολούμενοι, γεγονός που θα μείωνε τους μισθούς, άρα και τη σχέση μεταξύ του κόστους εργασίας και της παραγωγικότητας. Ωστόσο, η αγορά εργασίας δεν λειτουργεί έτσι γιατί οι μισθοί δεν προσδιορίζονται από μια ανταγωνιστική διαδικασία στην οποία οι άνεργοι προσφέρονται να δουλέψουν με χαμηλότερους μισθούς ή με χειρότερες συνθήκες και οι επιχειρήσεις έχουν τη δυνατότητα να δεχθούν την προσφορά αυτή.

Στη χώρα μας οι εργασιακές σχέσεις είναι μακροχρόνιες, για λόγους που σχετίζονται με τη διασφάλιση των εργαζομένων, τη σταδιακή απόκτηση εκ μέρους τους ικανοτήτων και εκπαίδευσης στη δουλειά, που αποτελούν κεφάλαιο για την επιχείρηση κ.α. Έτσι εμποδίζονται οι επιχειρήσεις να υποκαθιστούν εύκολα

τους ήδη εργαζομένους με ανέργους που ενδεχομένους θα κοστίζουν λιγότερο στις επιχειρήσεις, με αποτέλεσμα να αυξάνονται οι επενδύσεις τους και να δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας.

Η ύφεση δημιουργεί ανεργία η οποία εξαιτίας της λειτουργίας των συνδικαλιστικών οργανώσεων κατά τις συλλογικές διαπραγματεύσεις, του συστήματος κοινωνικής προστασίας των ανέργων με τα επιδόματα ανεργίας της υψηλής άμεσης και έμμεσης φορολογίας καθώς και των μεγάλων εισφορών στην κοινωνική ασφάλιση, συμβάλλουν στην διόγκωση του προβλήματος της ανεργίας η οποία δεν μπορεί να καταπολεμηθεί από τον υπάρχον τρόπο λειτουργίας της αγοράς εργασίας.

Οι ανωτέρω λόγοι υποδειχνουν ότι η αγορά εργασίας δεν μπορεί μόνη της να διορθώσει το πρόβλημα της ανεργίας ή στο βαθμό που το κάνει, η διαδικασία είναι εξαιρετικά αργή. Το πρόβλημα της ανεργίας των νέων μπορεί να αντιμετωπιστεί με την αύξηση της παραγωγικότητάς τους μέσω της βελτίωσης του εκπαιδευτικού συστήματος και τη μείωση του μισθολογικού κόστους, κάτι που ήδη εφαρμόζεται για νέους ως 25 ετών. Επιπλέον η αλλαγή της μακροοικονομικής πολιτικής σε Ευρωπαϊκό επίπεδο μέσω των μέτρων αύξησης της ζήτησης μειώνει τη σχέση μεταξύ του κόστους εργασίας και της παραγωγικότητας λόγω του αναμενόμενου πληθωρισμού, προκαλώντας κίνητρα στις επιχειρήσεις να προσλάβουν νέους εργαζομένους.

ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΠΟΥ ΣΥΝΤΕΛΟΥΝ ΣΤΟΝ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Σύμφωνα με τον γενικά αποδεκτό ορισμό, άνεργοι θεωρούνται όσοι είναι ικανοί προς εργασία, επιθυμούν να εργαστούν με τον τρέχοντα μισθό που επικρατεί στην αγορά εργασίας και δεν βρίσκουν θέση απασχόλησης. Επομένως είναι τρία τα κριτήρια που προσδιορίζουν τους ανέργους: ικανότητα, επιθυμία και ανυπαρξία θέσεων απασχόλησης. Η ανεργία όμως δεν είναι ένα οικονομικό φαινόμενο με τα ίδια χαρακτηριστικά και τις ίδιες αιτίες που το δημιουργούν. Στην πραγματικότητα η ανεργία διακρίνεται σε τέσσερις βασικές κατηγορίες οι οποίες είναι η ανεργία τριβής, η εποχική ανεργία, η κυκλική ανεργία και η διαρθρωτική ανεργία. (Λιανός και Νταούλη-Ντεμούση, 1998). Ωστόσο, ο ορισμός της ανεργίας δεν είναι ενιαίος αλλά αλλάζει ανάλογα με τον σκοπό που επιδιώκει να εξυπηρετήσει κάθε φορά. (Συνήγορος του Πολίτη, 2007)

Η κατάσταση της αγοράς εργασίας στην Ελλάδα σε συνδυασμό με τις καλύτερες προοπτικές επαγγελματικής εξέλιξης, την αξιοκρατία στον εργασιακό χώρο, τις οικονομικές απολαβές, το ενδιαφέρον για την εργασία και την απόκτηση περισσότερων και πιο εξειδικευμένων γνώσεων που προσφέρουν οι θέσεις απασχόλησης στο εξωτερικό. Ο μεγάλος αριθμός των αποφοίτων ανώτερων και

ανώτατων ιδρυμάτων που συνεχίζουν να βγαίνουν κάθε χρόνο σε μια αγορά εργασίας επιδεινούμενη από την μεγάλη ύφεση, την υψηλή ανεργία και τις χαμηλές απολαβές που δείχνουν την πόρτα εξόδου στους νέους. Η διαφθορά και η έλλειψη αξιοκρατίας ωθούν τους νέους να στραφούν σε άλλες χώρες αναζητώντας ένα πιο δίκαιο επαγγελματικό μέλλον. Η έλλειψη επενδύσεων από τις Ελληνικές επιχειρήσεις που επενδύουν όλο και περισσότερο στο εξωτερικό με αποτέλεσμα να προσφέρονται όλο και λιγότερες θέσεις εργασίας από τις επιχειρήσεις. Επιπλέον πολλές ελληνικές επιχειρήσεις μεταφέρουν είτε την παραγωγή τους είτε ακόμα και την έδρα τους σε χώρες όμορες με πολύ χαμηλότερο φορολογικό περιβάλλον, ενώ από την άλλη, η εισροή ξένων κεφαλαίων στην Ελλάδα είναι πολύ μικρή. Η αδυναμία πρόσβασης των νέων στην αγορά εργασίας λόγω ανυπαρξίας εργασιακής εμπειρίας. Τα προγράμματα πρακτικής άσκησης, απόκτησης εργασιακής εμπειρίας, επαγγελματικής ειδίκευσης κ.λπ. δεν παρέχουν τα απαραίτητα εφόδια και προσόντα που ζητούν οι επιχειρήσεις ώστε να δώσουν το εναρκτήριο έναυσμα στους νέους.

Η κατάσταση της ανεργίας επηρεάζει και τη δυνατότητα μελλοντικής απόκτησης εισοδήματος λόγω της επαγγελματικής απαξίωσης που προκαλεί. Όσο μεγαλύτερο είναι το διάστημα ανεργίας, τόσο μεγαλύτερη είναι η απαξίωση της εργατικής δύναμης και συγκεκριμένα των γνώσεων, ικανοτήτων, πείρας κτλ και επομένως ο άνεργος εισέρχεται σε ένα φαύλο κύκλο ανεργίας και εμποδίων εύρεσης εργασίας με αποτέλεσμα τον αποκλεισμό του από την αγορά εργασίας. Παράλληλα, και λόγω της εξέχουσας θέσης της εργασίας στη ζωή μας, ο άνεργος υφίσταται μια γενικότερη διαδικασία φθοράς και περιθωριοποίησης, ευρισκόμενος σε έναν ευρύτερο φαύλο κύκλο χαμηλού εισοδήματος, κοινωνικής απομόνωσης, κοινωνικού στίγματος, χαμηλού ηθικού, απώλειας αυτοπεποίθησης, ανασφάλειας, αβεβαιότητας για το μέλλον και κινδύνου βλάβης της ψυχικής και σωματικής του υγείας. Απειλείται, επομένως, όχι μόνο με αποκλεισμό από την αγορά εργασίας, αλλά και με κοινωνικό αποκλεισμό. Η περιθωριοποίηση αυτή αυξάνεται όσο αυξάνεται και το διάστημα ανεργίας, η απώλεια εργασίας επηρεάζει καταλυτικά και την αυτοεκτίμησή των ατόμων αυτών. Με αυτόν τον τρόπο, η εικόνα μιας κοινωνίας στην οποία ένα μεγάλο μέρος του εργατικού δυναμικού εμφανίζεται επαγγελματικά απαξιωμένο και επιβαρυνμένο με όλα τα άλλα προβλήματα που απορρέουν από την κατάσταση αυτή, λόγω του ότι η ανεργία πλήττει συγκεκριμένες ομάδες βαρύτερα από άλλες, δημιουργούνται θύλακες ανεργίας εντείνοντας τις κοινωνικές αυτές ανισότητες. Σε μια κοινωνία με υψηλό ποσοστό ανεργίας εμφανίζεται σημαντικό πρόβλημα φτώχειας καθώς και έντονο βιοποριστικό πρόβλημα λόγω της έλλειψης εργασίας και εισοδήματος σε σημαντική μερίδα του πληθυσμού, οι οικονομικές και

«Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

κοινωνικές ανισότητες που αφορούν όλους τους τομείς της ζωής (στέγαση, ένδυση, εκπαίδευση, ψυχαγωγία κλπ.) αυξάνονται και η κοινωνική κινητικότητα μειώνεται.

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ

Η παγκοσμιοποίηση έπαιξε σημαντικό ρόλο στην ραγδαία εξάπλωση της οικονομικής κρίσης από την Αμερική στον υπόλοιπο κόσμο αλλά ως και στην Ελλάδα. Η οικονομική κατάσταση που επικρατούσε παγκοσμίως, με το τραπεζικό σύστημα να καταρρέει, με μείωση της ανάπτυξης, τα επιτόκια να ανεβαίνουν κτλ., επηρέασαν την προβληματική ελληνική οικονομία. Η ελληνική κυβέρνηση δανείζεται κάθε χρόνο για να καλύψει της ανάγκες του δημοσίου αλλά και τους τόκους του εξωτερικού χρέους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να είναι δύσκολο να βρει η ελληνική κυβέρνηση τα δανεικά που χρειάζεται ή ακόμη να τα βρίσκει με πολύ δυσβάστακτο επιτόκιο σε μια περίοδο όπου οι πιστώσεις έχουν σταματήσει. Οι ελληνικές τράπεζες, επίσης, δε βρίσκουν εύκολα δανεικά από το διεθνές σύστημα, με αποτέλεσμα να αυξήσουν τα επιτόκια και να μειώσει (ως και να σταματήσει) τα δάνεια της σε νοικοκυριά και σε επιχειρήσεις. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τα νοικοκυριά να αδυνατούν να πληρώνουν τις δόσεις τους. Οι τράπεζες αρχίζουν τις κατασχέσεις σε σπίτια-αυτοκίνητα, και τα νοικοκυριά περιορίζουν την κατανάλωση τους γιατί δεν έχουν χρήματα. Οι επιχειρήσεις δυσκολεύονται να πληρώσουν και κάνουν απολύσεις ή μείωση μισθών, ενώ άλλες κάνουν διακοπή/λύση. Όσοι έχουν υποστεί μείωση μισθών ή έχουν χάσει τις δουλειές τους, δεν έχουν εισόδημα ή το εισόδημα τους είναι μειωμένο έχουν σαν αποτέλεσμα να μη μπορούν να πληρώνουν τις δόσεις και να μη καταναλώνουν προϊόντα. Έτσι, πέρασε η διεθνής οικονομική κρίση στην Ελλάδα και τις τράπεζες, στην πραγματική οικονομία και τα νοικοκυριά. Αυτή η οικονομική κρίση ήταν η αφορμή ή η αιτία να διογκωθούν οι παθογένειες της ελληνικής οικονομίας που θα εξεταστούν αναλυτικά στο επόμενο κεφάλαιο.

Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα είναι σοβαρότερη από αυτή στις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης γιατί πλήττονται σε βάθος οι τρεις βασικές διαστάσεις της ελληνικής οικονομίας. Έτσι, η κρίση στην Ελλάδα είναι: α) οικονομική (μηδενική ή αρνητική αύξηση του ΑΕΠ, μείωση των επενδύσεων, μείωση βιομηχανικής παραγωγής, μείωση εξαγωγών, μείωση κύκλου εργασιών, μείωση ζήτησης, μείωση μισθών, μείωση απασχόλησης, αύξηση των απολύσεων, αύξηση της ανεργίας), β) δημοσιονομική (αύξηση των δημοσίων ελλειμμάτων, αύξηση δημοσίου χρέους, κατάρρευση των δημοσίων εσόδων και των οικονομικών των ασφαλιστικών ταμείων) και γ) κοινωνική (αύξηση ιδιωτικών δαπανών υγείας, υποχρηματοδότηση του συστήματος κοινωνικής προστασίας, μείωση συντάξεων και κοινωνικών

παροχών, δυσχέρειες Ταμείων και Νοσοκομείων να εκπληρώσουν έγκαιρα τις υποχρεώσεις τους προς τους ασφαλισμένους συνταξιούχους και προς τους προμηθευτές, κ.ά.).

Η οικονομική κρίση στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια δεν άφησε ανεπηρέαστο και το κοινωνικό κράτος. Το κοινωνικό κράτος ως υποσύστημα του οικονομικού συστήματος έχει ως στόχο, με τη χορήγηση των παροχών σε είδος και σε χρήμα να αναδιανέμει (δευτερογενώς) τους πόρους της οικονομίας στην κοινωνία, αμβλύνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την πρωτογενή ανισοκατανομή των πόρων μεταξύ κεφαλαίου και εργασίας. Το κοινωνικό κράτος είναι υπεύθυνο για την παροχή των κοινωνικών δικαιωμάτων στους πολίτες δημόσια υγεία, παιδεία, κοινωνική ασφάλιση, εργασία, προστασία των πολιτών. Το κοινωνικό κράτος είναι ένας κοινωνικός θεσμός του οικονομικού συστήματος και διαμορφώνεται ανάλογα με τις κοινωνικές εξελίξεις για την ικανοποίηση των αναγκών του πληθυσμού. Η κρατική διαχείριση του κοινωνικού κεφαλαίου τα προηγούμενα χρόνια στέρησε από το κράτος πρόνοιας και κατ' επέκταση από την κοινωνική ασφάλιση ένα σημαντικό αποθεματικό κεφάλαιο. Σε συνδυασμό με τη μη είσπραξη νομοθετημένων εσόδων του κράτους πρόνοιας και την περιορισμένη χρηματοδοτική συμμετοχή του κρατικού προϋπολογισμού, η κοινωνική ασφάλιση υπέστη μεγάλο πλήγμα. Η εκδήλωση της κρίσης στη χώρα μας είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση των παροχών (συντάξεις κύριες και επικουρικές, εφάπαξ, κοινωνικά επιδόματα, κλπ.) και τη μείωση των κοινωνικών δαπανών με αποτέλεσμα τη σοβαρή επιδείνωση του βιοτικού επιπέδου του πληθυσμού και την άμβλυνση των κοινωνικών προβλημάτων. Σε μια περίοδο δραματικής αύξησης της ανεργίας και της απορρύθμισης των εργασιακών σχέσεων η κρίση του κοινωνικού κράτους και της κοινωνικής ασφάλισης γίνεται περισσότερο ορατή από κάθε άλλη φορά.

Το Σύστημα Κοινωνικής Ασφάλισης αποτελεί τον κύριο άξονα του Ελληνικού μοντέλου κοινωνικής προστασίας. Η λειτουργία του, επιδιώκει την κάλυψη των κινδύνων που αντιμετωπίζουν οι εργαζόμενοι, χορηγώντας παροχές και υπηρεσίες που αναπληρώνουν τη μείωση ή την απώλεια εισοδήματος από απασχόληση. Πρόκειται για ένα σύστημα κύριας και επικουρικής δημόσιας ασφάλισης, το οποίο λειτουργεί με βάση αυτόνομους ασφαλιστικούς φορείς. Οι φορείς αυτοί συγκροτούν τον πρώτο πυλώνα ασφάλισης στην Ελλάδα.

Η λειτουργία του ασφαλιστικού συνταξιοδοτικού συστήματος μπορεί να υλοποιηθεί με δυο τρόπους : με το αναδιανεμητικό και το κεφαλαιοποιητικό σύστημα. Χρησιμοποιώντας το αναδιανεμητικό σύστημα οι επόμενες γενιές πληρώνουν εισροές για να καταβληθεί σύνταξη στις προηγούμενες , έχει κοινωνικό και συλλογικό χαρακτήρα .Χρησιμοποιώντας το κεφαλαιοποιητικό σύστημα ο ασφαλισμένος

πληρώνει εισροές για τον εαυτό του , δηλαδή δημιουργεί την δική του σύνταξη. Η Ελλάδα χρησιμοποιεί το αναδιανεμητικό σύστημα, καθώς όταν εμφανίστηκε η ανάγκη εφαρμογής ενός κοινωνικοασφαλιστικού συστήματος, οι εργαζόμενοι ήταν πολύ περισσότεροι από τους συνταξιούχους. Το αναδιανεμητικό σύστημα φέρνει μια ενδογενή αδυναμία, έτσι, η δημογραφική και οικονομική , η ανεργία και η αποσταθεροποίηση της πλήρους απασχόλησης, η δημοσιονομική αστάθεια και η κατάρρευση των χρηματαγορών ασκούν σοβαρές πιέσεις και προβλήματα. Σήμερα, τα διανεμητικά συστήματα κατηγορούνται ως ένα «δαπανηρό σφάλμα» καθώς ένα μεγάλο κομμάτι του εθνικού πλούτου αφιερώνεται στις συντάξεις. Οι λόγοι που δημιούργησαν το ασφαλιστικό πρόβλημα στην Ελλάδα είναι οι εξής : η κακοδιαχείριση των ασφαλιστικών αποθεματικών, η υπογεννητικότητα και η δημογραφική εξέλιξη, η εισφοροδιαφυγή, οι πρόωροι συνταξιούχοι καθώς και η αύξηση της ηλικίας των ηλικιωμένων.

Η ανεργία στερεί πόρους από το Σύστημα Κοινωνικής Ασφάλισης(ΣΚΑ) και τα τελευταία χρόνια με τη δραματική της αύξηση το σύστημα έχασε ένα σημαντικό κεφάλαιο. Το ενεργό εργατικό δυναμικό της χώρας μας χρηματοδοτούσε τους συνταξιούχους χωρίς να μένει αποθεματικό κεφάλαιο στα ταμεία του ΣΚΑ(η αναλογία εργαζομένων-συνταξιούχων έγινε 1:1). Με το έντονο δημογραφικό πρόβλημα και τη μαζική έξοδο των εργαζομένων στη σύνταξη (baby boom) τα επόμενα χρόνια το ΣΚΑ θα αντιμετωπίσει σημαντικό πρόβλημα λόγω πολύ μικρού κεφαλαίου διαθεσίμων για να χρηματοδοτήσει τις επιπρόσθετες συντάξεις.

Η εργασιακή κρίση στην Ελλάδα προήλθε με την πλήρη απορρύθμιση των εργασιακών σχέσεων, με το καθεστώς των ατομικών συμβάσεων εργασίας και των συμβάσεων ενοικίασης εργαζομένων, με την πλήρη απελευθέρωση των απολύσεων και με την εποπτεία της εργασίας. Η μείωση των μισθών (35-45%) διαμέσου των ατομικών συμβάσεων και των ευέλικτων μορφών απασχόλησης, το επίπεδο των οποίων ανέρχεται σε ποσοστό 40% (550.000 εργαζόμενοι) από τους οποίους το κράτος δεν εισπράττει 3 δις ευρώ τον χρόνο από φόρους εισοδήματος και τα ασφαλιστικά Ταμεία δεν εισπράττουν 350 εκατ. ευρώ από εισφορές, 850.000 άτομα από 1.400.000 εργαζόμενους του ιδιωτικού τομέα εργάζονται και αμείβονται με καθυστέρηση από 1-12 μήνες. Στην Ελλάδα το 0,05% του πληθυσμού κατέχει το 1/3 του ΑΕΠ, την στιγμή που το 1/3 του πληθυσμού βρίσκεται κάτω από το όριο της φτώχειας (475 ευρώ τον μήνα) την περίοδο 2010-2013.

ΑΣΦΑΛΙΣΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΗΣΗ

Ο Αποκλεισμός από την Αγορά Εργασίας θεωρείται ως η επαχθέστερη συνέπεια – και ταυτόχρονα μία από τις κύριες αιτίες – κοινωνικού αποκλεισμού. Και βέβαια συγκαταλέγεται μεταξύ των προβλημάτων εκείνων τα οποία απασχολούν ολοένα και περισσότερο την Ευρωπαϊκή Ένωση και τα Κράτη μέλη της.

Είναι γενικά παραδεκτό ότι στη σύγχρονη εποχή η αγορά εργασίας είναι ευρύτατα καταταμημένη, ενώ παρατηρείται το φαινόμενο να αντιμετωπίζει με διαφορετικό και τις περισσότερες φορές άνισο τρόπο δυναμικά ομοιογενείς παραγωγικά ανθρώπους. Στην καθημερινή πρακτική, ο αποκλεισμός και οι διακρίσεις στην αγορά εργασίας εκφράζεται με ανεργία, με περιστασιακή απασχόληση, με χαμηλές αμοιβές, με αποθάρρυνση και αεργία. Έτσι, παρατηρείται το φαινόμενο διάσπασης του ενεργού πληθυσμού μεταξύ ενταγμένων και αποκλεισμένων από την αγορά εργασίας, φαινόμενο που τα τελευταία χρόνια διευρύνεται συνεχώς. Και βέβαια, η στέρηση από τη δυνατότητα πρόσβασης στο κοινωνικό αγαθό της εργασίας, οδηγεί και σε διαδικασίες αποστέρησης πρόσβασης σε μια σειρά άλλους τομείς της κοινωνικής δραστηριότητας και ειδικότερα στην αποστέρηση από ένα μεγάλο εύρος δημοσίων αγαθών και υπηρεσιών.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί ότι ο όρος «αποκλεισμός από την αγορά εργασίας» δεν πρέπει να ταυτίζεται με την μακροχρόνια ανεργία. Και αυτό γιατί ο άνεργος λόγω κοινωνικού αποκλεισμού διαφέρει από τον άνεργο λόγω δυσμενούς οικονομικής συγκυρίας και έλλειψης επαρκώς θέσεων απασχόλησης. Η διαφορά αυτή καθίσταται σαφής, εάν ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι όταν τα άτομα ευπαθών κοινωνικών ομάδων κατορθώνουν να ενταχθούν στην τυπικά αγορά εργασίας, σύμφωνα και με επίσημες μελέτες και εκτιμήσεις, καταλαμβάνουν συνήθως υποδεέστερες θέσεις εργασίας (χαμηλά αμειβόμενες), ενώ είναι τα πρώτα άτομα που χάνουν την εργασία τους με την αλλαγή της οικονομικής συγκυρίας.

Οι μέχρι σήμερα διαθέσιμες γνώσεις και στατιστικές ενδείξεις (Γ.Γ.ΕΣΥΕ, 1998-2006) υποδεικνύουν ότι η έλλειψη ευκαιριών πρόσβασης στην τυπική αγορά εργασίας είναι αποτέλεσμα, μεταξύ άλλων, των παρακάτω κύριων συνθηκών και παραγόντων:

- Ποσοτική και ποιοτική αναντιστοιχία ανάμεσα στην προσφορά και ζήτηση στην αγορά εργασίας.
- Έλλειψη βασικών επαγγελματικών προσόντων και δεξιοτήτων, λόγω ανεπαρκούς ένταξης στο εκπαιδευτικό σύστημα.

«Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

- Στέρξη ή μείωση επαρκών προσόντων ή δεξιοτήτων, λόγω σωματικής, ψυχικής ή νοητικής μειονεξίας.
- Διακρίσεις και στερεοτυπικές προκαταλήψεις, κυρίως λόγω πολιτισμικών, φυλετικών και θρησκευτικών ιδιαιτεροτήτων αλλά και λόγω “φύλου”.
- Κοινωνικός στιγματισμός.
- Έλλειψη απρόσκοπτης επικοινωνίας με το ευρύτερο περιβάλλον και άγνοια των θεσμών που ενημερώνουν για τις συνθήκες στην αγορά εργασίας και διαμεσολαβούν για την εξεύρεση απασχόλησης.
- Έλλειψη διευκολύνσεων πρόσβασης στην αγορά εργασίας αλλά και διευκολύνσεων για τη διατήρηση της θέσης εργασίας. Βέβαια, οι προαναφερθείσες συνθήκες εμφανίζονται πολύ συχνά συσσωρευμένες και απειλούν ιδιαίτερα ορισμένες ομάδες του πληθυσμού. Για το λόγο αυτό απαιτούν και διαφορετικές στρατηγικές καταπολέμησης του φαινομένου του αποκλεισμού από την αγορά εργασίας (Κασιμάτη, 1998).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΝΤΑΞΗ

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Σταθμός για την ανάπτυξη του κοινωνικού κράτους αποτελεί η ίδρυση του Συνδέσμου Κοινωνικής Πολιτικής στη Γερμανία που συνεδριάζει το 1872 και διεκδικεί την κατοχύρωση των βασικών δικαιωμάτων των εργαζομένων στις βιομηχανίες, ώστε να βελτιωθούν οι συνθήκες εργασίας και να μειωθεί η εκμετάλλευσή τους. Ο Μπίσμαρκ θέτει τα θεμέλια για τη δημιουργία του συστήματος κοινωνικής προστασίας. Η κοινωνική πολιτική αποτελεί αντικείμενο ευρύτατου διαλόγου και μέρος της πολιτικής πρακτικής τις δεκαετίες μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, όταν ενισχύεται ο κρατικός παρεμβατισμός, ενδυναμώνεται ο ρυθμιστικός ρόλος του κράτους και δομούνται οι θεσμοί του κοινωνικού κράτους.

Ο όρος κοινωνικό κράτος επικράτησε στις ανεπτυγμένες χώρες της Ευρώπης μεταπολεμικά. Αναφέρεται στην ιστορικά καθορισμένη μορφή του κράτους που χαρακτηρίζεται από τη διεύρυνση των κοινωνικών λειτουργιών του, κατά κύριο λόγο στο πεδίο της κοινωνικής αναπαραγωγής. Αναλαμβάνει την ευθύνη να καλύψει τις ανάγκες της υγείας, της εκπαίδευσης, της ασφάλισης και προστασίας των πολιτών με δύο τρόπους:

- Αναπτύσσοντας κρατικούς μηχανισμούς που παρέχουν αυτές τις υπηρεσίες.
- Ρυθμίζοντας την παροχή των υπηρεσιών αυτών από τον ιδιωτικό τομέα.

Πρόκειται για μία μορφή κράτους που βασίζεται στην υπόθεση πως οι κοινωνικές λειτουργίες του μπορούν να διασφαλίσουν μία δικαιότερη κατανομή του πλούτου, των προνομίων και των υπηρεσιών. Υπηρετεί τις αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης και διασφαλίζει την αλληλεγγύη, τη συλλογική δράση, αμβλύνει τις κοινωνικές ανισότητες. Οι κυριότεροι παράγοντες που επηρέασαν τη δομή και τη μορφή του κοινωνικού κράτους είναι:

«Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

1. Η ανάπτυξη του καπιταλιστικού συστήματος και οι λειτουργίες της ελεύθερης αγοράς, γιατί μετασχηματίζουν τις ανάγκες και τις συνθήκες για συλλογική ρύθμιση.
2. Τα κοινωνικά και συνδικαλιστικά κινήματα που διεκδικούν την ικανοποίηση βασικών αιτημάτων, την κατοχύρωση των ατομικών και συλλογικών δικαιωμάτων και την κοινωνική συναίνεση.
3. Οι ιδέες και οι αρχές που προάγουν τη διεύρυνση των κοινωνικών λειτουργιών του κράτους.
4. Ο τρόπος λειτουργίας των μηχανισμών του κράτους και οι γραφειοκρατικές διοικητικές δομές.
5. Η σχέση του κράτους με τους θεσμούς κοινωνικής αναπαραγωγής.
6. Η πίεση των ομάδων με οργανωμένα συμφέροντα στις λειτουργίες των μηχανισμών του κράτους.

Το κοινωνικό κράτος συρρικνώνεται και υπάρχουν άτομα, τα οποία δεν έχουν πρόσβαση στις υπηρεσίες του, όπως η δημόσια εκπαίδευση ή το εθνικό σύστημα υγείας, χρειάζεται να διαθέτουν εισοδήματα για να το επιλέξουν. Αυτό οφείλεται σε δύο παράγοντες, που και οι δύο εξαρτώνται από τις αποφάσεις των κυβερνήσεων για την κοινωνική συνοχή και αλληλεγγύη. Ο πρώτος είναι η προσβασιμότητα και η ποιότητα των δημόσιων υπηρεσιών που απαιτούν ολοένα και μεγαλύτερες δαπάνες. Μειώνουν τη στροφή προς τον ιδιωτικό τομέα, καθιστούν ανεκτή ακόμη και τη μεγάλη διαφορά των εισοδημάτων. Ο δεύτερος είναι της ισορροπίας ανάμεσα στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα. Αυτό σημαίνει ότι η ποιότητα των δημοσίων υπηρεσιών πρέπει να φθάσει σε υποφερτά επίπεδα, ώστε ακόμη και κάποιος που έχει χρήματα δε θα τις απόφυγε.

Οι κυβερνήσεις σε όλα τα κράτη της Ε.Ε. εφαρμόζουν πολιτικές για την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού. Οι ευρωπαϊκές πολιτικές πρέπει να λάβουν περισσότερο υπόψη τον ουσιαστικό ρόλο που μπορούν να διαδραματίσουν οι υπηρεσίες δικτύου, όπως οι μεταφορές, η ενέργεια, η τεχνολογία της πληροφορίας και άλλα, στη μείωση των ανισοτήτων και στην προώθηση της κοινωνικής ένταξης. Η πρόσβαση στις υπηρεσίες αυτές έχει καταστεί πρωταρχική ανάγκη στις προηγμένες κοινωνίες που ζούμε. Αυτό υπογραμμίζει τη σημασία ενσωμάτωσης των κοινωνικών στόχων σε πολλές τομεακές πολιτικές καθώς και στις πολιτικές για την εσωτερική αγορά και τους καταναλωτές. Η σωστή χρήση της τεχνολογίας της πληροφορίας και της επικοινωνίας, την εποχή του διαδικτύου, βελτιώνει την ένταξη στις τοπικές κοινωνίες, τη χρήση των δημόσιων υπηρεσιών μέσω του διαδικτύου και την πρόσβαση στη σύγχρονη και αποτελεσματική περίθαλψη, διευκολύνοντας, έτσι, την κοινωνική ένταξη. Συνεπώς, πρέπει να γίνονται προσπάθειες ενίσχυσης των ψηφιακών γνώσεων και δεξιοτήτων

ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ

Η Παγκόσμια Τράπεζα θέτει ως κυρίαρχο μέλημα και στόχο της την εξάλειψη της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού αναφέροντας πως «η εξάλειψη της φτώχειας είναι η κινητήρια δύναμη πίσω από τις περισσότερες προσπάθειες της» (Οικονόμου Χ. και Φερόνας Α., 2006 : 139). Η μεταστροφή των πολιτικών σχετικά με την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού δείχνει να επηρεάζει τόσο την ανάλυση όσο και τις πρακτικές που υιοθετεί η Παγκόσμια Τράπεζα. Η Παγκόσμια Τράπεζα ανά τα χρόνια έχει εκθέσει διάφορες προτάσεις σχετικά με την καταπολέμηση των κοινωνικών ζητημάτων. Κύριος άξονας της λογικής που θέτει η Π.Τ. είναι αυτός της οικονομικής διαχείρισης και ανάπτυξης. Πάνω σε αυτό προτείνει δύο (2) κύριες παρεμβάσεις με σκοπό την καταπολέμηση της φτώχειας. Η πρώτη είναι η αύξηση των επενδύσεων και η δεύτερη η προτροπή για συμμετοχή των φτωχών στην κοινωνική και πολιτική ζωή. Η πρώτη παραμένει ακόμη κυρίαρχη ενώ η δεύτερη μετεξελίχθηκε στην πρόταση «επενδύσεις στα άτομα και στην ενδυνάμωση τους, για να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες» (Οικονόμου Χ. και Φερόνας Α., 2006 :140).

Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα υπάρχουν κάποια «εργαλεία» που μπορούν να καταπολεμήσουν τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Αυτά είναι τα εξής :

1. Η υγεία και η ασφάλιση υγείας,
2. Η επαγγελματική εκπαίδευση και η κατάρτιση,
3. Οι συντάξεις και η πρόνοια για τους ηλικιωμένους,
4. Η ασφάλιση κατά της ανεργίας,
5. Τα δίκτυα ασφαλείας,
6. Τα δημόσια έργα,
7. Τα κοινωνικά ταμεία,
8. Τα μικρό – χρηματοοικονομικά προγράμματα.

Ένας ακόμη διεθνής οργανισμός που απασχολείται με το κοινωνικό ζήτημα της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού είναι αυτός της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (Δ.Ο.Ε.). Η Δ.Ο.Ε. στη δεκαετία του 1990 αντιλήφθηκε την αναγκαιότητα για δημιουργία πολιτικών κατά της φτώχειας και του

κοινωνικού αποκλεισμού. Η προσέγγιση που ακολουθεί ο οργανισμός αυτός στηρίζεται σε δικαιώματα και αξίες όπως αυτή της κοινωνικής δικαιοσύνης κλπ.

Μία πολιτική καταπολέμησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού θα πρέπει να έχει συγκεκριμένη θέση και ανάλυση για τα κοινωνικά ζητήματα αυτά. Στην περίπτωση του Δ.Ο.Ε. η φτώχεια ορίζεται ως «το δομικό αποτέλεσμα αποτυχιών και αναποτελεσματικών οικονομικών και κοινωνικών συστημάτων. Συνιστά προϊόν ανεπαρκών πολιτικών απαντήσεων, χρεοκοπημένης πολιτικής φαντασίας και ανεπαρκούς διεθνούς υποστήριξης»(Οικονόμου Χ. και Φερόνας Α., 2006 :145). Από την άλλη, πιάνοντας το ζήτημα του κοινωνικού αποκλεισμού και της αιτίες που αυτό το ζήτημα γεννάται, ο Δ.Ο.Ε. αντιλαμβάνεται ως αιτίες του κοινωνικού αποκλεισμού την παγκοσμιοποίηση, τη λανθασμένη άσκηση της πολιτικής που ιεραρχεί την οικονομική μεγέθυνση, τις παραγωγικές αναδιαρθρώσεις, την αστικοποίηση και τη μετάβαση από τη σοσιαλιστική οικονομία στην οικονομία της αγοράς. Οι στόχοι που προκύπτουν από τις παραπάνω αναλύσεις σύμφωνα με τον Δ.Ο.Ε. είναι α) η δυνατότητα οι φτωχοί να ασκούν και αναγνωρίζονται τα δικαιώματά τους στην κοινωνία, β) η διεύρυνση της κοινωνικής προστασίας, γ) η πλήρης απασχόληση που θα δημιουργεί θέσεις εργασίας, ευκαιρίες για επενδύσεις και επιχειρηματικότητα που θα παρέχει αξιοπρεπή διαβίωση, και δ) η καλλιέργεια του κοινωνικού διαλόγου. Μέσω των παραπάνω προκύπτουν οι βασικοί άξονες με τους οποίους κινείται η πολιτική του Δ.Ο.Ε. για την καταπολέμηση των κοινωνικών ζητημάτων. Αυτοί είναι :

- Ανάπτυξη των δεξιοτήτων για την επίτευξη ενός βιώσιμου επιπέδου ζωής,
- Επενδύσεις για θέσεις απασχόλησης και επενδύσεις στο επίπεδο της κοινοτικής επιχειρηματικότητας,
- Προώθηση της επιχειρηματικότητας,
- Μικροοικονομικές δράσεις, με σκοπό να αποκτήσουν οι φτωχοί τα απαραίτητα κεφάλαια για την ανάπτυξη επιχειρηματικών δράσεων,
- Προώθηση της τοπικής ανάπτυξης,
- Καταπολέμηση των διακρίσεων,
- Κατάργηση της παιδικής εργασίας,

«Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

- Διασφάλιση ελάχιστου βασικού εισοδήματος, βασικής κοινωνικής προστασίας, βασικού επιπέδου υγειονομικής περίθαλψης, πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης,
- Διασφάλιση της ασφάλειας και της υγιεινής των εργαζομένων στους χώρους δουλειάς,
- Αύξηση των εισοδημάτων των φτωχών που εργάζονται στον αγροτικό τομέα. (Οικονόμου Χ. και Φερώνας Α., 2006 : 146).

Τέλος, για τα μέτρα αυτά που προτείνονται παραπάνω αναφέρονται και οι εξής στοχεύσεις από την πλευρά του Δ.Ο.Ε. :

- Η ασφάλιση της υγείας,
- Η απασχόληση και τα δημόσια έργα,
- Η επαγγελματική εκπαίδευση και η κατάρτιση,
- Η ασφάλιση κατά της ανεργίας,
- Τα δίκτυα ασφαλείας και το κοινωνικό ταμείο,
- Τα μικρο – χρηματοοικονομικά προγράμματα,
- Οι συνεταιρισμοί.

Οι στόχοι που βάζουν οι παραπάνω οργανισμοί είναι στόχοι που αποβλέπουν στον περιορισμό της εξαθλίωσης έτσι ώστε να μπορέσουν σε ένα επόμενο διάστημα οι κοινωνικά ευπαθείς ομάδες αρχικά να κρατηθούν κοντά στη λογική της αγοράς και να ενταχθούν σε ένα επόμενο διάστημα εντός αυτής. Είναι αρκετά ξεκάθαρο πως οι πολιτικές καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού και τα προγράμματα επανένταξης των αποκλεισμένων ομάδων επικεντρώνονται στα επιμέρους συμπτώματα και δεν παρεμβαίνουν στους μηχανισμούς από τους οποίους προκαλούνται. Σε αυτή τη βάση λοιπόν φαίνεται πως δεν αμφισβητείται η κυρίαρχη αφήγηση, ο τρόπος λειτουργίας της κοινωνίας και εμπεδώνεται πως οι προσεγγίσεις αυτές στόχο έχουν τη διατήρηση του υπάρχοντος συστήματος.

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Η κοινωνική πολιτική περιγράφει το σύνολο των αποφάσεων και των δραστηριοτήτων του κράτους, έχοντας ως σκοπό την πρόληψη και την επίλυση προβλημάτων που αντιμετωπίζει το κοινωνικό σύνολο και πιο συγκεκριμένα οι μειονεκτούσες κοινωνικές κατηγορίες. Στόχος της είναι να ελαττωθούν οι

«Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

κοινωνικές ανισότητες καθώς και να βελτιωθούν οι συνθήκες ζωής επιτυγχάνοντας την κοινωνική ανάπτυξη και διασφαλίζοντας την κοινωνική συνοχή.

Η κοινωνική πολιτική συνδέεται άμεσα με την κοινωνιολογία που αναλύει τα κοινωνικά φαινόμενα και προτείνει, με βάση τα ευρήματα των ερευνών, λύσεις για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ασθενέστερες τάξεις και τις ανάγκες για τη βελτίωση της κοινωνικής ζωής. Η κοινωνική πολιτική επεκτείνεται σε ποικίλα πεδία παρέμβασης, μεταξύ των οποίων ξεχωρίζει αυτό της εκπαίδευσης, με σκοπό την προώθηση της ισότητας ως προς την πρόσβαση στη γνώση, την άμβλυνση των ανισοτήτων και την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού.

Στις πολιτικές κοινωνικής ένταξης πρέπει να ενσωματώνονται και αποτελεσματικές πολιτικές καταπολέμησης των διακρίσεων αφού, για πολλές πληθυσμιακές ομάδες και μεμονωμένα άτομα, οι ρίζες της φτώχειας συχνά βρίσκονται στους περιορισμούς οι οποίοι στερούν από τα άτομα αυτά ευκαιρίες και δικαιώματα που είναι διαθέσιμα σε άλλες πληθυσμιακές ομάδες.

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΕΝΩΝ

Ορισμένοι διεθνείς οργανισμοί που ασχολούνται με το ζήτημα της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού είναι ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.), η Παγκόσμια Τράπεζα και η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας. Οι οργανισμοί αυτοί έχουν εκδηλώσει μέσω των πρωτοβουλιών που έχουν πάρει μία έντονη ανησυχία για την επέκταση του φαινομένου της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού όπως και για τις συνέπειες αυτών. Σημαντικό βέβαια ρόλο στην κινητοποίηση των οργανισμών αυτών έχουν παίξει τα κινήματα ανά τον κόσμο που διεκδικούν ανθρώπινους ρυθμούς ζωής και αξιοπρεπούς διαβίωσης σε όλα τα επίπεδα. Βέβαια δε θα έπρεπε να παραληφθεί ένας άλλος λόγος κινητοποίησης τους όπως το γεγονός πως οι κοινωνικές ανισότητες, η έντονη φτώχεια και η αύξηση του ποσοστού των κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων επιδρούν αρνητικά στην ανάπτυξη.

ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ

Αναμφισβήτητα, η κοινωνία μας παίζει σημαντικό ρόλο στην αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού. Αρχικά λοιπόν θα πρέπει να δημιουργηθεί ένα κράτος πρόνοιας το οποίο θα βοηθήσει αρχικά τους ανέργους να ορθοποδήσουν και να διασφαλίσει την αξιοπρεπή διαβίωση τους. Με λίγα λόγια να "αντικαταστήσει" το πενιχρό επίδομα καθώς να παρέχει περεταίρω κοινωνικά επιδόματα, όπως επίδομα παιδιού, επίδομα στέγης, επίδομα ανύπαντρων γονέων κλπ, στα άτομα που τα δικαιούνται, πράγμα που συμβαίνει σε αρκετά από τα Ευρωπαϊκά κράτη. Η αγορά εργασίας θα πρέπει να είναι προσβάσιμη σε όλους διότι αποτελεί σημαντικό παράγοντα που συμβάλλει στην έξοδο από τη φτώχεια

και στην προαγωγή της κοινωνικής ενσωμάτωσης. Έτσι, οφείλουμε να διαθέσουμε ένα σύνολο μέσων χρηματοδότησης και πολιτικών με σκοπό να βελτιώσουμε τις επαγγελματικές προοπτικές για τις κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες. Παραδείγματα τέτοιων μέσων είναι η επικέντρωση στη δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας για όλους τους πολίτες. Ταυτόχρονα, αξίζει να δημιουργηθούν προγράμματα που θα παρέχουν χρηματοδότηση στην εκπαίδευση, στην κατάρτιση και στην υποστήριξη στον χώρο εργασίας ώστε να βοηθηθούν τα ευπαθή αυτά άτομα στην εύρεση και διατήρηση θέσεων εργασίας.

Η διαδικασία ένταξης σε μια νέα κοινωνία είναι πολύ περίπλοκη και απαιτεί προσπάθειες σε διάφορους τομείς. Απαιτείται η θέσπιση ενός ολοκληρωμένου προγράμματος ένταξης που να περιλαμβάνει πρόσβαση στην αγορά εργασίας, στη στέγαση, σε δημόσιες υπηρεσίες (όπως εκπαίδευση, σύστημα υγείας), σε ιδιωτικές υπηρεσίες (όπως τράπεζες) και τη δημιουργία κοινωνικών και πολιτιστικών σχέσεων με την κοινότητα, καθώς και τη συμμετοχή σε πολιτικές διαδικασίες. Αυτονόητο βέβαια είναι και το γεγονός ότι κανείς δεν έχει το δικαίωμα να οδηγεί την Τρίτη ηλικία στην εξαθλίωση με συντάξεις πείνας.

Το κράτος θα πρέπει να διασφαλίζει τα αδύναμα μέλη του παρέχοντας τους προοπτικές. Θα πρέπει να αρχικά να φροντίσει για την επανένταξη των κοινωνικά αποκλεισμένων στην κοινωνία και πιο συγκεκριμένα να δημιουργήσει έναν οργανισμό ο οποίος θα προσλαμβάνει ανέργους με σκοπό την επανένταξη τους στο εργασιακό περιβάλλον. Με αυτόν τον τρόπο, θα δημιουργηθεί ένα αίσθημα παραγωγικότητας και ότι εξελίσσονται μη νιώθοντας πλέον μειονεκτικά έναντι των υπολοίπων. Επίσης, για τα άτομα εξαρτώμενα από ναρκωτικές ουσίες και μη, θα μπορούσε να δημιουργήσει κρατικά κέντρα απεξάρτησης από τις ουσίες και επανένταξης τους στην κοινωνία και στην αγορά εργασίας.

Από την άλλη πλευρά, η κοινωνία θα πρέπει από μόνη της να βάλει ένα λιθαράκι για να αντιμετωπιστεί ο κοινωνικός αποκλεισμός. Αρχικά οι γονείς θα πρέπει να μάθουν στα παιδιά τους να «αγκαλιάζουν» το διαφορετικό και να προσπαθούν να το βοηθήσουν με οποιοδήποτε τρόπο. Επίσης, ένας βασικός τρόπος για να αντιμετωπίσουμε αυτή τη μάστιγα είναι η συνεργασία μας με τα υπόλοιπα μέλη της κοινωνίας, δηλαδή τα μέλη που έχουν την οικονομική δυνατότητα να προσφέρουν έστω και λίγο, ώστε να δημιουργήσουμε διάφορες εκδηλώσεις που να στηρίζουν τα άτομα τα οποία υποφέρουν από αυτό το πρόβλημα. Ένα άλλο είδος υποστήριξης των ανθρώπων που δεν μπορούν να εξασφαλίσουν τα αγαθά που είναι απαραίτητα για την επιβίωσή τους είναι η διοργάνωση συσσιτίων για την συγκέντρωση τροφίμων και την τροφοδότησή τους. Επιπλέον, οι δωρεές, τόσο από την εκκλησία όσο και από τις προσφορές των απλών πολιτών, είναι μια συχνή μορφή αντιμετώπισης του συγκεκριμένου προβλήματος

διότι συγκεντρώνονται τα απαραίτητα υλικά αγαθά τα οποία στη συνέχεια θα μοιραστούν στους απόρους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟ

Οι ευπαθείς κοινωνικές ομάδες που αντιμετωπίζουν την φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό αδυνατούν να έχουν τις ίδιες ευκαιρίες ως προς την πρόσβαση στην ιατρική περίθαλψη, στην εκπαίδευση, στον εργασιακό τομέα και φυσικά και στα κοινωνικά δικαιώματα. Με σκοπό να επιλυθούν σε κάποιον βαθμό τα προβλήματα τους θα πρέπει οι κρατικοί φορείς να δώσουν πρόσβαση των ατόμων αυτών στους παραπάνω τομείς. Για παράδειγμα, θα πρέπει να δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας, καθώς και να δημιουργηθούν σχολεία δεύτερης ευκαιρίας για να μπορέσουν οι κοινωνικά αποκλεισμένοι να έχουν μια ισάξια μεταχείριση και να μην νιώθουν μειονεκτικά απέναντι στους συνανθρώπους τους. Παράλληλα, θα πρέπει να δημιουργηθούν κέντρα Επαγγελματικού προσανατολισμού, συμβουλευτική κατάρτιση και επιμόρφωση καθώς και πρακτική άσκηση για τις ευπαθείς ομάδες. ευαισθητοποίηση και πληροφόρηση.

Η οικογένεια και το σχολείο θα πρέπει να φροντίσει για τους ηλικιωμένους, δημιουργώντας ένα κλίμα ζεστό και οικείο. Επίσης θα πρέπει να γίνει η κατάλληλη γαλούχηση των παιδιών με την αντίληψη ότι οι ηλικιωμένοι αξίζουν το σεβασμό όλων μας.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ

Η έλλειψη ελέγχου από τον κρατικό μηχανισμό ήταν η κύρια αιτία για να φτάσουμε στο σημείο που βρισκόμαστε σήμερα. Συνέπεια αυτού ήταν να πραγματοποιούνται τεράστιες άσκοπες σπατάλες με χρήματα του δημοσίου, οι οποίες ουσιαστικά δεν πρόσφεραν τίποτα στον ελληνικό λαό όπως θα έπρεπε,

παρά μόνο την εξυπηρέτηση ατομικών συμφερόντων. Η πλήρης κάλυψη των αναγκών των κοινωνικά αποκλεισμένων απαιτεί σημαντικούς οικονομικούς πόρους οι οποίοι λόγω της οικονομικής κρίσης που πλήττει την χώρα μας είναι ελλείψεις. Γι 'αυτό λοιπόν, θα πρέπει να γίνει σε συχνή βάση, η ευαισθητοποίηση και η πληροφόρηση σε σχολεία, χώρους δουλειάς αλλά και στα πλαίσια της κοινότητας (γειτονίες, δήμους) από εμάς τους ίδιους. Έτσι θα υπάρχει μεγαλύτερη αισιοδοξία για το μέλλον της σημερινής γενιάς, αλλά και των επόμενων.

Με την ακολουθία των ανάλογων μέτρων λοιπόν, θα μπορέσει η χώρα μας και συγκεκριμένα η οικονομία μας να αντιμετωπίσει τις κοινωνικές παθογένειες της, να ακολουθήσει δικές της πολιτικές και να μην εξαρτάται από τις αποφάσεις άλλων κρατών. Έτσι θα υπάρχει μεγαλύτερη αισιοδοξία για το μέλλον της σημερινής γενιάς, αλλά και των επόμενων.

Η κρίση που αντιμετωπίζει η χώρα μας είναι και οικονομική και κοινωνική και αυτό οφείλεται στην κατάρρευση και στην πτώχευση των ασφαλιστικών ταμείων καθώς και στη συνεχόμενη θέσπιση νέων φόρων σε εισόδημα, συντάξεις και περιουσιακά στοιχεία, και τις μεταβολές στον εργασιακό χώρο έχουν ως αποτέλεσμα τη διαίωνη της φτώχειας, του κοινωνικού αποκλεισμού και της ανεργίας.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ

Τέλος, ως προς τις πολιτικές στήριξης της χώρας μας θα πρέπει να αποκτήσουν μια ανθρωποκεντρική προσέγγιση που θα έχει ως στόχο τη δημιουργία δομών και υπηρεσιών με σκοπό τη πρόληψη και απαλοιφή του φαινομένου καθώς και την υποχρεωτική δράση για τη χειραφέτηση των ανθρώπων. Το κράτος και συνολικά οι κοινωνίες θα πρέπει να είναι αυτές οι εγγυήτριες δυνάμεις που θα εξασφαλίζουν στα μέλη τους ζωή με αξιοπρέπεια και δικαιώματα χωρίς αυτό να προϋποθέτει την ανταποδοτικότητα αυτών.

Επιπρόσθετα, η πολιτεία θα πρέπει να αυξήσει τις συντάξεις των ηλικιωμένων, να ενισχύσει τα προγράμματα στήριξης «Βοήθεια στο σπίτι», καθώς και να ελέγχει και να βελτιώνει τις συνθήκες στα κρατικά άσυλα και να τους παρέχει ψυχολογική υποστήριξη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αλτάνης, Π. (2006). Εθνικά σχέδια κοινωνικής ενσωμάτωσης και δράσεις καταπολέμησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα. Στο Χ. Οικονόμου & Α. Φέρωνας (Επιμ.), Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμό στις σύγχρονες κοινωνίες (σ.288). Αθήνα: Διόνικος,.
- Ανδριοπούλου, Ε., Παπαδοπούλου, Φ. & Τσάκογλου, Π. (2013). Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός στην Ελλάδα. Αθήνα.
- Δαφέρμος, Γ. & Παπαθεοδώρου, Χρ. (2012). Οικονομική κρίση και φτώχεια στην Ελλάδα και την Ε.Ε: Οι επιδράσεις του μακροοικονομικού περιβάλλοντος και της κοινωνικής προστασίας. Στο Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος (Επιμ.), Κοινωνική πολιτική και συνοχή στην Ελλάδα σε συνθήκες οικονομικής κρίσης. Αθήνα .
- Κασιμάτη Κ. (2000) «Φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας σε ομάδες κοινωνικού αποκλεισμού» Αθήνα : Συνδρομή του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου.
- Καψάλης, Α. (2004). Μετανάστες Υγεία και Κοινωνικός Αποκλεισμός Ενημέρωση. ΙΝΕ/ ΓΕΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ. Τεύχος 112, 5-6.
- Κετσετζοπούλου, Μ. (2005). Αγορά εργασίας και φτώχεια Ι. Στο Σακέλλης (Επιμ.), Φτώχεια και Κοινωνικός αποκλεισμός και κοινωνικές ανισότητες (σσ .60-61). Λαύριο.
- Ματσαγγάνης Μ. (2004) «Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός» στο Πετμετζίδου Μ. και Παπαθεοδώρου Χ. Αθήνα : Εξάντας.
- Μουσούρου Λ.(1998) «Κοινωνικός Αποκλεισμός και Κοινωνική Προστασία» στο Κασιμάτη Κ. (επιμ.) Κοινωνικός αποκλεισμός : Η Ελληνική Εμπειρία. Αθήνα : Gutenberg.
- Οικονόμου, Χ. & Φέρωνας, Α. (2006). Οι εκτός των τειχών Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμό στις σύγχρονες κοινωνίες, Η καταγωγή και η εξέλιξη της έννοιας του κοινωνικού αποκλεισμού. Αθήνα: Διόνικος,

«Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

- Παϊζης Ν. , Καραθανάση Γ. , Μαμούχα Ι. , (2008). *«Φτώχεια, Εκπαίδευση και Κοινωνικές Ανισότητες»*. Αθήνα: ΓΣΕΕ – Κέντρο ανάπτυξης εκπαιδευτικής πολιτικής.
- Παπαδοπούλου Δ.(2002) *«Κοινωνικός Αποκλεισμός για τους ανθρώπους που παραμερίζουμε»*. Αθήνα : Αρμός.
- Πετράκη Γ.(1998) *«Κοινωνικός αποκλεισμός: Παλαιές και νέες «αναγνώσεις του κοινωνικού προβλήματος»*, στο Κοινωνικές ανισότητες και κοινωνικός αποκλεισμός, 6ο Επιστημονικό Συνέδριο Ιδρύματος Σάκη Καραγεωργά. Αθήνα
- Πετμετζίδου Μ. και Παπαθεοδώρου Χ. (2004) *«Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός»*. Αθήνα : Εξάντας.
- Τσιακαλος Γ.(1998) *«Κοινωνικός Αποκλεισμός : Ορισμοί, πλαίσιο και σημασία»* στο Κασιμάτη Κ.(επιμ.) Κοινωνικός Αποκλεισμός : Η Ελληνική Εμπειρία. Αθήνα : Gutenberg σσ 39-65.
- Τ.Ε.Ι. Δυτικής Ελλάδας Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων – Μεσολόγγι «Κοινωνική Πολιτική Και Κοινωνικός Αποκλεισμός» Κείμενα Εργασίας. Επιλογή Κειμένων : Καθ. Χρ. Τσουραμάνη Μεσολόγγι 2015.

ΔΙΑΔΥΚΤΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΙΝΕ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ Γ.Ε.Σ.Ε.Ε <http://www.ineobservatory.gr> ΗΜΕΡ.ΕΠΙΣΚ. 13/7/2018
- Κέντρο Ανάπτυξης Εκπαιδευτικής Πολιτικής ΓΕΣΕΕ <http://www.kanep-gsee.gr> ΗΜΕΡ.ΕΠΙΣΚ. 23/8/2018